

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ОС «Магістр»

на тему: **Формування ресурсної бази місцевого бюджету на
прикладі Львівської об'єднаної територіальної громади**

Виконав: студент групи Фін-71 (з)
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Попович Б.Ю.
(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доцент Синявська Л.В.
(наук.ступ., вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О.В.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)
«16» березня 2023 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студенту

Попович Богдані Юрївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема роботи: **Формування ресурсної бази місцевого бюджету на прикладі Львівської об'єднаної територіальної громади**

Керівник роботи: Синявська Любов Василівна, к.е.н, доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по університету від "17" 02.2023 р. № 33/К-С

2.Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 10.12.2023 р.

3.Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: методичні рекомендації, фінансова звітність, рекомендована література, статистичні довідники

4.Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ
  - 1.1. Роль та значення місцевих громад в бюджетній системі України
  - 1.2. Правова база формування ресурсів місцевого бюджету
  - 1.3. Методика дослідження формування ресурсної бази місцевого бюджету
2. ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БЮДЖЕТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНANOЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
  - 2.1 Аналіз соціально-економічної ситуації Львівської області
  - 2.2 Формування ресурсної бази бюджету Львівської області
  - 2.3 Видатки бюджету Львівської області

- 2.4 Бюджетна політики регіону
3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
- 3.1 Світовий досвід формування доходів місцевих бюджетів
- 3.2 Перспективи використання інновацій в бюджетній політиці місцевих органів влади в Україні
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
5. Перелік графічного матеріалу: графіки, схеми, діаграми
6. Консультанти з розділів кваліфікаційної роботи
7. Дата видачі завдання 16 березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ етапу	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	16.03.23 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	27.09.23 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК)	19.11.23 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	26.11.23 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	10.12.23 р.

Студент _____

(підпис)

Керівник кваліфікаційної роботи к.е.н., доцент _____ Сиявська Л.В.
(наук.ступ., вчене звання, підпис, прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	7
1.1 Роль та значення місцевих громад в бюджетній системі України	7
1.2 Правова база формування ресурсів місцевого бюджету	16
1.3 Методика дослідження формування ресурсної бази місцевого бюджету	23
2 ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БЮДЖЕТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	25
2.1 Аналіз соціально-економічної ситуації Львівської області	25
2.2 Формування ресурсної бази бюджету Львівської області	34
2.3 Видатки бюджету Львівської області	38
2.4 Бюджетна політики регіону	41
3 ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	50
3.1 Світовий досвід формування доходів місцевих бюджетів	50
3.2 Перспективи використання інновацій в бюджетній політиці місцевих органів влади в Україні	53
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

УДК 352.07.[336.14:352]

Кваліфікаційна робота: 66 стор. текстової частини, 15 таблиці, 9 рисунків, 36 джерел.

Формування ресурсної бази місцевого бюджету на прикладі Львівської об'єднаної територіальної громади

Попович Богдана Юрїївна – Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Дубляни, Львівський НУП, 2024.

В роботі висвітлено процес формування ресурсної бази місцевого бюджету на прикладі Львівської об'єднаної територіальної громади а саме: розглядаються теоретичні засади його формування, дано оцінку соціально-економічній ситуації області, проведено аналіз здійснення бюджетної політики, в процесі роботи зроблено висновки та пропозиції щодо запровадження досвіду європейських країн у формуванні ресурсної бази місцевого бюджету.

Ключові слова: ресурсна база, бюджетна політика, доходи бюджету, видатки бюджету, податкові надходження, соціально-економічний розвиток, бюджетне планування

Анотація

Останніми роками децентралізація є основним напрямом реформування держави, проведення якої сприяє фінансово спроможній та самодостатній діяльності органів місцевого самоврядування. Особливого значення набувають питання, пов'язані з нарощуванням ресурсного потенціалу місцевих бюджетів, Все це зумовлює актуальність і необхідність подальших наукових досліджень в системі місцевого самоврядування, зокрема, пошуку шляхів вдосконалення формування ресурсної бази громади.

В роботі проведено проблемно-орієнтовний аналіз та виявлено особливості формування фінансів територіальної громади з позиції зміцнення її фінансової самодостатності. Дослідження проведено на прикладі Львівської області. Проведено оцінку соціально-економічного стану Львівської області. Визначено, що фінансово-економічний розвиток як держави, регіонів та територіальних громад безпосередньо залежить від ефективної мобілізації наявного ресурсного потенціалу, а добровільне об'єднання територіальних громад дає можливість через фінансове зростання розвинути відповідні села, селища та міста. Показано динаміку доходів та видатків бюджету регіону та вказано на особливості трансфертної політики. За результатами аналізу зроблено певні висновки та пропозиції.

Ключові слова: ресурсна база, бюджетна політика, доходи бюджету, видатки бюджету, податкові надходження, соціально-економічний розвиток, бюджетне планування

Summary

In recent years, decentralization has been the main direction of state reform, the implementation of which contributes to the financially capable and self-sufficient activities of local self-government bodies. Issues related to increasing the resource potential of local budgets are of particular importance. All this determines the relevance and necessity of further scientific research in the system of local self-government, in particular, the search for ways to improve the formation of the resource base of the community.

In the work, a problem-oriented analysis was carried out and the peculiarities of the formation of the finances of the territorial community from the standpoint of strengthening its financial self-sufficiency were revealed. The study was conducted on the example of the Lviv region. An assessment of the socio-economic condition of the Lviv region was carried out. It was determined that the financial and economic development of the state, regions and territorial communities directly depends on the effective mobilization of the available resource potential, and the voluntary association of territorial communities makes it possible to develop the respective villages, towns and cities through financial growth. The dynamics of revenues and expenditures of the region's budget are shown, and the peculiarities of the transfer policy are indicated. Based on the results of the analysis, certain conclusions and proposals were made.

Keywords: resource base, budget policy, budget revenues, budget expenditures, tax revenues, socio-economic development, budget planning

Вступ

Актуальність теми. Ресурсна самодостатність територіальних громад – це базова умова для забезпечення розвитку територій та формування спроможних громад. Лише такі громади здатні створити належні умови для залучення інвестицій і розвитку бізнес-ініціатив, побудувати сучасну транспортну, інформаційну і соціально-культурну інфраструктуру, забезпечити акумуляцію потужного фінансового ресурсу для надання громадянам якісних і доступних публічних послуг, створити умови для гармонійного розвитку людини. Конкурентна перевага кожної громади визначається, насамперед, наявністю використання набору виняткових матеріальних та нематеріальних ресурсів і публічно-управлінською здатністю органів місцевого самоврядування до їх ефективного комбінування задля утримання конкурентної позиції та її покращення.

Важливість даних питань обумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, визначили його мету та завдання. Зазначені чинники визначають наукову актуальність і практичну значимість цієї проблеми.

Вітчизняні науковці та практики зробили вагомий внесок у розкриття питань, пов'язаних із розвитком територіальних громад за умов децентралізації. Зокрема, фінансові аспекти об'єднання, процеси розбудови системи місцевих бюджетів і практичні питання формування спроможних громад досліджували у своїх працях А. Буряченко, І. Філімошкіна, Ю. Ганушак, М. Гончаренко, В. Венсель, І. Герасимчук, Т. Гургула, І. Гринчишин, Р. Ігнатенко, Я. Казюк, Г. Маркович, В. Мельник, І. Сторонянська, Л. Сухарська, А. Ткачук, О. Крайник, І. Козак, В. Коваль, Т. Куценко, Я. Сіренко, Х. Патицька, А. Пелехатий та ін.

Мета кваліфікаційної роботи. Метою дослідження є розвиток теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення формування ресурсної бази місцевого бюджету Львівщини.

Виходячи з мети дослідження до роботи поставлено наступні **завдання:**

-обґрунтувати теоретичні засади формування ресурсної бази місцевого бюджету;

-визначити роль та значення місцевих громад в бюджетній системі України

-висвітлити правову базу формування ресурсів місцевого бюджету

- проаналізувати соціально-економічної ситуації Львівської області

-розкрити особливості формування ресурсної бази бюджету Львівської області;

-проаналізувати видатки бюджету області;

-висвітлити особливості бюджетної політики

-здійснити аналіз світового досвіду у формуванні доходів місцевих бюджетів;

-запропонувати використання інновацій в бюджетній політиці місцевих органів влади в Україні

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процес формування ресурсної бази місцевого бюджету на прикладі Львівської об'єднаної територіальної громади.

Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних, організаційних та прикладних аспектів функціонування політики щодо формування бюджету Львівщини.

Методи дослідження кваліфікаційної роботи. Для досягнення поставленої мети використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи. Завдяки методу системного аналізу вдалося вивчити вплив управлінських інструментів на процеси розвитку територіальних громад . Також використано методи: порівняльного аналізу (зادля дослідження методологічних підходів, концепцій, розробок і пропозицій провідних вітчизняних та зарубіжних вчених); монографічний (під час опрацювання літературних джерел); аналізу та синтезу (зadля здійснення аналізу соціально-економічного розвитку Львівської ОТГ); економіко-статистичний (у дослідженні соціально-економічної ситуації Львівської області).

Особистий внесок. Наукові положення, висновки і пропозиції дослідження, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є інформація міністерств та регіональних органів влади, монографії, дані інформаційних та аналітичних бюлетенів, науково-методичних публікацій, Інтернет-ресурсів, періодичних видань вітчизняних та міжнародних організацій.

Науковою новизною отриманих результатів є теоретичне обґрунтування та практичне вирішення сукупності завдань пов'язаних із удосконаленням формування ресурсної бази місцевого бюджету на прикладі Львівської об'єднаної територіальної громади. Більш повно теоретичні та практичні здобутки кваліфікаційної роботи, що визначають її наукову новизну полягають у наступному:

удосконалено:

- підходи до значення місцевих громад в бюджетній системі України;

набули подальшого розвитку:

- дослідження правової бази формування ресурсів місцевого бюджету;

- питання оцінки соціально-економічної ситуації Львівської області;

- особливості формування ресурсної бази бюджету Львівської області;

- особливості бюджетної політики;

- узагальнення та систематизація світового досвіду у формуванні доходів місцевих бюджетів;

- шляхи використання інновацій в бюджетній політиці місцевих органів влади в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість роботи полягає в тому, що досягнуті результати становлять і науково-теоретичний, і практичний інтерес: – у науково-дослідній сфері – положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути основою для подальшої розробки механізму бюджетної політики; в практичному спрямуванні: у навчальному

процесі – результати дослідження можуть слугувати підґрунтям при вивченні дисциплін «Бюджетна система».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

1.1 Роль та значення місцевих громад в бюджетній системі України

Місцеві громади відіграють важливу роль у бюджетній системі України. Вони є основними розпорядниками місцевих бюджетів, які становлять близько 40% від загального обсягу бюджетних коштів.

Основні функції місцевих громад у бюджетній системі відображені на рисунку 1.1

Рис. 1.1 - Основні функції місцевих громад

Місцеві громади також є важливим джерелом доходів державного бюджету. Вони щороку сплачують до державного бюджету значні кошти у вигляді податків, зборів та інших платежів.

Місцеві громади

-забезпечують виконання місцевих функцій та завдань, вони відповідають за надання місцевих послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, житлово-комунальне господарство тощо;

-зменшують навантаження на державний бюджет, вони самостійно фінансують значну частину місцевих функцій та завдань, що зменшує навантаження на державний бюджет;

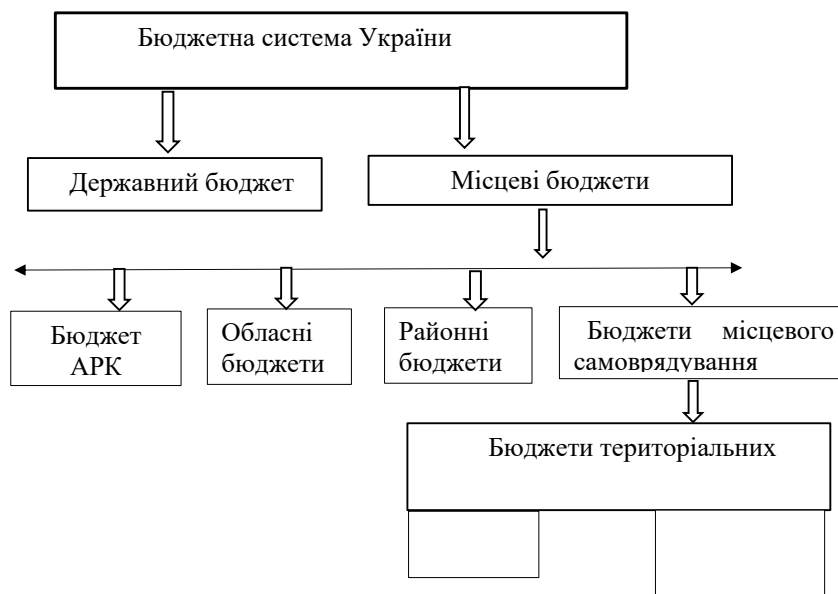
-забезпечують децентралізацію управління. Місцеві громади є основними учасниками бюджетного процесу, що сприяє децентралізації управління в Україні.

Останніми роками в Україні проводяться реформи, спрямовані на посилення ролі місцевих громад у бюджетній системі. Зокрема, було проведено реформу децентралізації, в результаті якої було створено об'єднані територіальні громади (ОТГ). ОТГ мають більші фінансові можливості, ніж окремі територіальні громади, що дозволяє їм більш ефективно виконувати місцеві функції та завдання.

У майбутньому роль місцевих громад у бюджетній системі України буде продовжувати зростати. Це пов'язано з подальшою децентралізацією управління в Україні та зростанням фінансових можливостей місцевих громад.

Еволюція підходів до вирішення цієї проблеми пояснюється необхідністю підвищення якості розробки та ефективності реалізації комплексних програм соціально-економічного розвитку муніципальних утворень, а на їх основі – програм розвитку місцевих суб'єктів.

Бюджетна система в Україні має певну структуру та вигляд який представлений на рисунку.

Селищ

Складено на основі [8].

Рис. 1.2 - Склад бюджетної системи України

Управління соціально-економічним розвитком громади - це складний процес, який включає в себе управління всіма сферами життєдіяльності суспільства. Функції управління соціально-економічним розвитком можна розділити на кілька основних груп:

- Планування - це процес визначення цілей і завдань соціально-економічного розвитку, а також розробки заходів щодо їх досягнення. Планування є основою управління соціально-економічним розвитком, оскільки дозволяє забезпечити його цілеспрямованість і ефективність.
- Прогнозування - це процес передбачення можливих змін у соціально-економічній сфері. Прогнозування дозволяє розробити більш ефективні плани соціально-економічного розвитку, враховуючи можливі зміни.
- Аналіз - це процес дослідження стану соціально-економічної сфери. Аналіз дозволяє виявити проблеми і тенденції розвитку, що є основою для розробки планів і заходів щодо їх вирішення.
- Контроль - це процес забезпечення виконання планів і заходів щодо соціально-економічного розвитку. Контроль дозволяє виявити відхилення від плану і вжити заходів щодо їх усунення.

Крім цих основних функцій, управління соціально-економічним розвитком також включає в себе й інші:

- Моніторинг - це систематичне спостереження за станом соціально-економічної сфери. Це дозволяє своєчасно виявити проблеми і тенденції розвитку, що є основою для прийняття управлінських рішень.
- Координування- це процес забезпечення взаємодії різних органів і організацій, які беруть участь у реалізації планів соціально-економічного розвитку. Ця функція дозволяє забезпечити ефективне використання ресурсів і досягнення поставлених цілей.
- Регулювання - це процес впливу на соціально-економічні процеси з метою їх забезпечення в інтересах суспільства. Регулювання здійснюється за допомогою різних методів, таких як державне регулювання, ринкове регулювання, саморегулювання.

Функції управління соціально-економічним розвитком взаємопов'язані і взаємодіють між собою. Наприклад, планування базується на результатах аналізу, а контроль забезпечує виконання планів. Координація і регулювання є важливими складовими управління соціально-економічним розвитком.

Управління соціально-економічним розвитком є складним і багатогранним процесом, який вимагає від органів управління високого рівня професіоналізму і компетентності.

Вибудовуючи систему управління соціально-економічним розвитком місцевих громад, необхідно орієнтуватися на функції, які вона має виконувати (рис. 1.3)

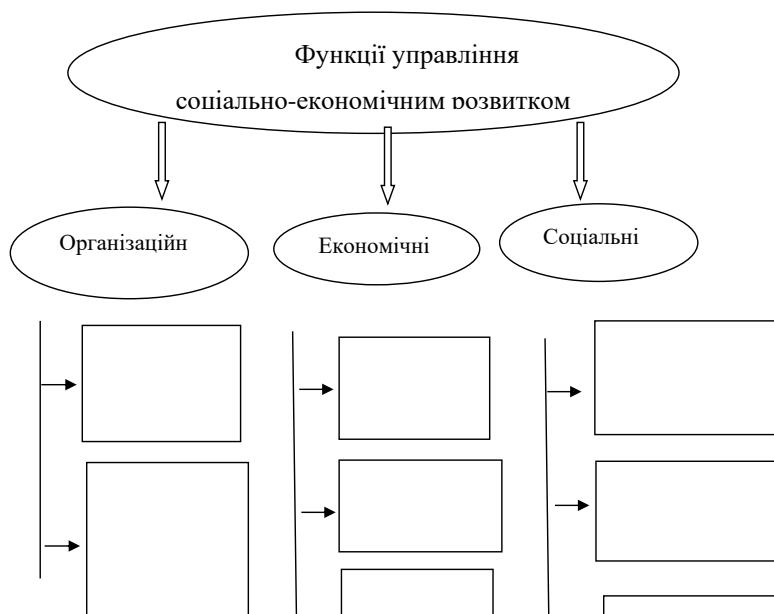

Рис 1.3 – Функції управління соціально-економічним розвитком громад

Поданий склад функцій дозволяє розглядати управління соціально-економічним розвитком муніципальних громад як узгоджений вплив різних суб'єктів на цей процес, що виражається в управлінні програмами соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Такий вплив передбачає використання сукупності засобів та інструментів, які забезпечують ефективне функціонування соціально-економічної бази муніципалітетів, так званого економічного механізму управління публічних інтересів, у межах виділених повноважень та ресурсів.

На нашу думку, вагомий вплив на соціально-економічний розвиток громад має місцева влада, яка повинна бути ініціатором ідей. Процедура обрання місцевої влади відображена на рисунку 1.4

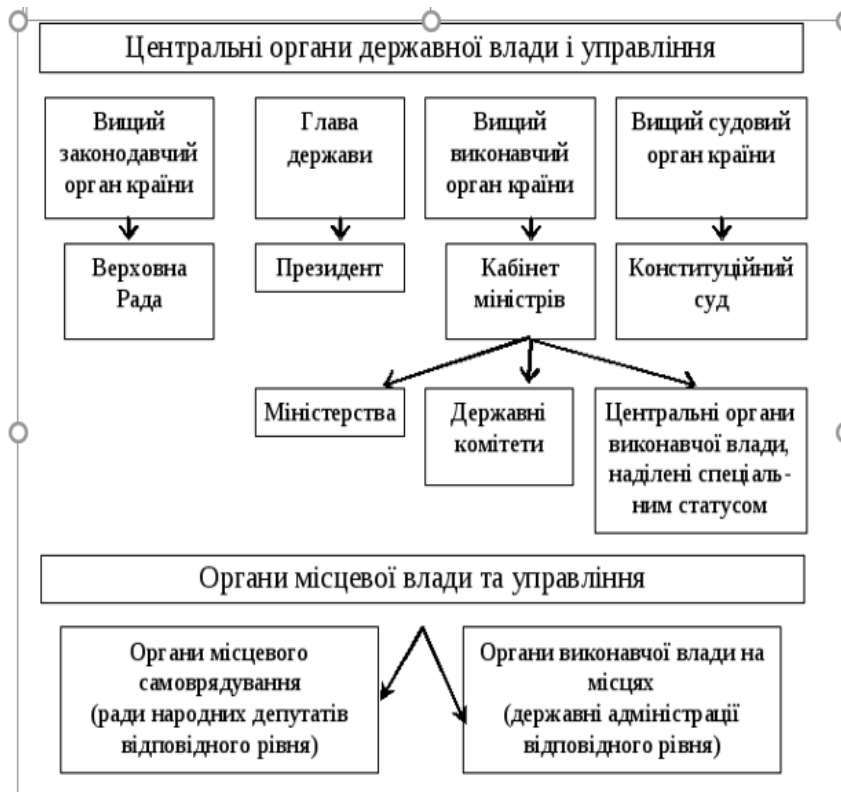

Рис. 1.4 - Система місцевої влади в Україні

Керування територіальними громадами в Україні відбувається відповідно до законодавства та визначених компетенцій. Основні аспекти управління територіальними громадами включають:

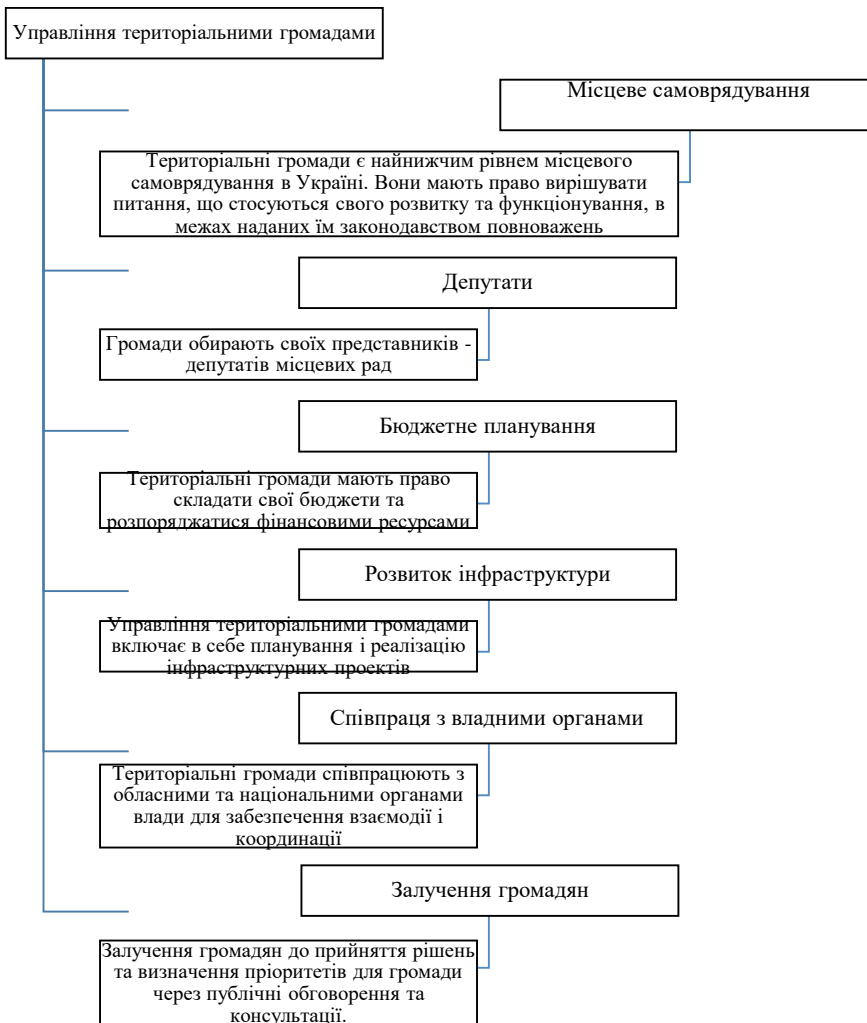

Рис. 1.5 – Основні аспекти управління територіальними громадами

Управління територіальними громадами сприяє розвитку місцевих спільнот і поліпшенню якості життя громадян на місцевому рівні.

Під механізмом управління соціально-економічним розвитком ОТГ розуміється структурно і функціонально організовані, внутрішні складові

сукупності станів і процесів, з яких формується якісне управління соціально-економічним розвитком місцевими громадами. Це досягається виробленням економічних, правових, організаційних, соціально-психологічних умов, що забезпечують максимальне відображення

Для розвитку регіону та країни в цілому, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, має бути система управління, заснована на ефективному використанні всіх резервів, яка б забезпечила сталий розвиток економічних систем на всіх рівнях. Під стійким розвитком в даному випадку розуміється процес формування такого розвитку місцевих утворень, при якому населення задовольняє свої потреби в гармонії з навколишнім середовищем з урахуванням інтересів і потреб майбутніх поколінь.

Головна мета управління економічним і соціальним розвитком сільських громад полягає в стійкому підвищенні якості життя для всіх категорій громадян, що в ньому проживають. Вона включає підвищення рівня:

- 1) матеріального забезпечення;
- 2) житлово-побутового забезпечення;
- 3) соціального забезпечення.

Ці показники є елементами, що утворюють рівень соціально-економічного розвитку місцевих громад, природно через призму кількісних показників. Рівень соціально-економічного розвитку муніципалітет уявляє собою досягнутий в конкретний момент часу стан, в якому перебуває муніципалітет.

Необхідний об'єктивний і конструктивний підхід до формування цілей і механізмів державного регулювання територіального соціально-економічного розвитку країни, заснований на наступних принципах:

- визнання необхідності врахування місцевої специфіки при виробленні економічної, соціальної, фінансової політики держави;
- відмова від надання регіонам індивідуальних пільг та вжиття обґрунтованих заходів державної підтримки різних типів регіонів, що мають спільні проблеми та єдині (близькі) умови соціально-

економічного розвитку, що безпосередньо впливають на характер і результати господарської діяльності;

- формування в кожній адміністративно-господарській одиниці (комплексного) господарського механізму, побудованого на базі загальноукраїнських принципів і законів, але з урахуванням власних особливостей та інтересів свого населення;
- участь держави у вирівнюванні міжрегіональних відмінностей у доходах населення, рівні зайнятості, соціальній інфраструктурі тощо. системи спеціальних інструментів
- надання місцевим органам влади реальних можливостей для забезпечення умов самодостатності та самофінансування регіонів.

Роль центру полягає у створенні таких загальнодержавних інституційних умов, які б сприяли ефективному розвитку муніципальної ініціативи та забезпечували несуперечність цілей муніципалітету, регіону та країни.

Істотним чинником, що зумовлює виникнення цілого ряду проблем у системі управління розвитком муніципальних утворень, є відсутність ефективних інститутів розвитку і відповідного середовища в самих суб'єктах муніципального розвитку. Іншими словами, йдеться про низьку якість стратегічного планування соціально-економічного розвитку місцевих громад, відсутності структур, що реалізують цілеспрямовану політику забезпечення стратегічного розвитку, а також про недостатні зусилля муніципального співтовариства з нарощування та раціонального використання ресурсів і потенціалу території.

Як показують проведені дослідження, управління розвитком місцевих громад спрямоване на забезпечення позитивних змін у різних сферах життя населення, насамперед досягнення певного рівня розвитку соціальної та економічної сфер на певній території. Необхідно ефективно використовувати місцеві інфраструктурні, інформаційні, організаційні, підприємницькі, інституційні ресурси. При чому керування розвитком місцевих утворень має

зводиться до формування нормального рівня життя населення як в економічному плані (висока заробітна плата, низький рівень безробіття), так і розвиток соціальної інфраструктури (формування умов для відтворення трудових ресурсів у вигляді створення комфортних умов життя населення).

Стратегічний підхід до управління соціально-економічним розвитком територій різного рівня можна визначити як сукупність програм, принципів, методів та прийомів, з яких керівництво планує розвиток певної соціально-економічної системи на середньострокову чи довгострокову перспективу.

Суть управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень полягає в певному відході від управлінського раціоналізму, від початкового переконання, що стійкий соціально-економічний розвиток муніципальної системи визначається, перш за все, раціональною організацією виявлення внутрішніх резервів, підвищенням ефективності використання всіх видів ресурсів.

Головні передумови успішної діяльності будь-якої соціально-економічної системи знаходяться не тільки всередині, а й поза нею, тобто успіх пов'язується з тим, наскільки вдало система пристосовується та адаптується до зовнішнього середовища.

1.2 Правова база формування ресурсів місцевого бюджету

Правова база - це сукупність нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини. Вона є основою для функціонування держави та суспільства, забезпечує правопорядок і стабільність.

Основними функціями правової бази є:

- Забезпечення законності, тобто дотримання вимог законів та інших нормативно-правових актів.
- Захист прав і свобод людини і громадянина.

- Регулювання суспільних відносин, тобто встановлення правил поведінки для учасників цих відносин.
- Гарантування справедливості, тобто рівності всіх перед законом.

Правова база має важливе значення для суспільства, оскільки:

- Вона забезпечує стабільність і порядок у суспільстві.
- Захищає права і свободи людини і громадянина.
- Сприяє розвитку економіки і суспільства.
- Забезпечує справедливість у суспільних відносинах.

Правова база складається з наступних елементів:

Конституція - основний закон держави, який визначає основи суспільного і державного ладу, права і свободи людини і громадянина, систему органів державної влади і місцевого самоврядування.

Закони - нормативні правові акти, які приймаються Верховною Радою України і регулюють найбільш важливі суспільні відносини.

Підзаконні нормативні правові акти - нормативні правові акти, які приймаються органами державної влади і місцевого самоврядування на виконання законів.

Правова база постійно розвивається і вдосконалюється відповідно до змін суспільних відносин.

Бюджетна політика реалізується через різноманітні інструменти, такі як бюджетні видатки, бюджетні інвестиції, бюджетні позики, бюджетний дефіцит, міжбюджетні трансферти, податки та їх ставки, податкові пільги і інші. Цей різноманітний набір інструментів передбачає використання різних засобів для регулювання бюджетного процесу, включаючи фінансовий, організаційно-економічний, інформаційний та нормативно-правовий підходи.

Особливість механізму бюджетного регулювання полягає в тому, що нормативно-правове забезпечення виступає як головний джерело та генератор інших форм підтримки цього механізму. Це нормативно-правове забезпечення має ієрархічну структуру.

Нормативно-правове забезпечення бюджетної політики включає різні рівні і документи, що регулюють бюджетні відносини в державі. Ось розподіл та опис головних елементів цього забезпечення:

Конституція України: Основний закон країни, який визначає загальні принципи бюджетного процесу, включаючи визначення повноважень Верховної Ради та Президента щодо бюджету.

Бюджетний кодекс України: Закон, який регулює всі аспекти бюджетного процесу, включаючи формування, виконання, контроль та аудит бюджету. Він визначає правила стосовно доходів та видатків, бюджетних процедур, розподілу міжбюджетних трансфертів тощо.

Щорічні закони України про Державний бюджет на поточний рік: Ці закони приймаються Верховною Радою щороку і визначають обсяги доходів і видатків Державного бюджету на поточний рік.

Бюджетні резолюції: Ці рішення Верховної Ради встановлюють загальні параметри бюджету на наступний рік та визначають основні пріоритети бюджетної політики.

Інші закони України, що регулюють бюджетні відносини: Крім регулювання основних бюджетних процедур, існують інші закони, які визначають особливі аспекти бюджетної політики, наприклад, закони про податки, податкові пільги, місцеві бюджети тощо.

Нормативно-правові акти, які забезпечують функціонування бюджетного механізму або стосуються реалізації бюджетних відносин: Це можуть бути акти, що регулюють діяльність державних фінансових органів, бюджетних установ та інших структур.

Постанови / положення: Рішення та нормативно-правові акти, які регламентують конкретні аспекти бюджетного процесу, такі як процедури аудиту, звітності тощо.

Рішення та нормативно-правові акти місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування або/та місцевих фінансових органів: Для регулювання місцевих бюджетів та виконання бюджетної політики на рівні місцевої громади.

Міжнародні договори і угоди: Україна може укласти міжнародні договори та угоди, які мають вплив на бюджетну політику. Наприклад, угоди з міжнародними організаціями, які надають фінансову підтримку, можуть включати зобов'язання щодо конкретних видатків чи реформ бюджетної системи.

Постанови та рішення виконавчих органів: Це акти, видані виконавчими органами держави, що визначають деталі виконання бюджету та регулюють бюджетні процедури на рівні державних виконавчих органів.

Рішення та акти органів контролю і аудиту: Нормативно-правове забезпечення також включає акти органів контролю і аудиту, які встановлюють процедури та вимоги до аудиту фінансової звітності, перевірки витрат, виявлення корупційних схем тощо.

Міжнародні стандарти та рекомендації: Україна може використовувати міжнародні стандарти і рекомендації, розроблені міжнародними організаціями, як основу для регулювання бюджетних процесів та створення більш прозорої та ефективної системи управління бюджетом. У деяких випадках, особливо коли йдеться про міжнародні проекти чи фінансові операції, Україна може дотримуватися міжнародних фінансових стандартів, які визначають вимоги до бухгалтерського обліку та звітності, включаючи облік бюджетних коштів.

Загальний обсяг нормативно-правового забезпечення бюджетної політики може бути досить об'ємним і складатися з багатьох законів, постанов, розпоряджень та інших документів. Всі ці елементи створюють правовий фреймворк, який регулює фінансові відносини в країні і забезпечує виконання бюджетної політики на різних рівнях управління, від центрального уряду до місцевих громад.

Постанови та рішення місцевих органів: На місцевому рівні місцеві органи влади приймають постанови, рішення та інші акти, які регулюють місцевий бюджет і його виконання. Ці акти визначають видатки, податки, збори і інші аспекти бюджетної політики на рівні конкретних територіальних громад.

Таблиця 1.1 - Органи державної влади, що контролюють дотримання бюджетного законодавства України

Таблиця 1.1 - Органи державної влади, що контролюють дотримання бюджетного законодавства України

№	Назва державного органу	Повноваження державного органу
1.	Верховна Рада України	<ul style="list-style-type: none"> • розгляд Бюджетної декларації; • розгляду проекту та прийняття закону про Державний бюджет України; • заслуховування звітів та розгляд річного звіту про виконання державного бюджету України; • використання кредитів (позик) від іноземних держав та іноземних фінансових установ; • здійснення контролю за діяльністю Рахункової палати щодо виконання нею повноважень, визначених законом.
2.	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету	<ul style="list-style-type: none"> • підготовка Бюджетної декларації та розгляд проекту закону про Державний бюджет України; • надання висновків до законопроектів щодо їх впливу на показники бюджету; • попередній розгляд річного звіту про виконання державного бюджету України; • попередній розгляд інформації КМУ, Міністерства фінансів України, ДКСУ та ін. про стан виконання
3.	Рахункова палата	<ul style="list-style-type: none"> • здійснення контролю за надходженням та використанням коштів державного бюджету України; • розробка та подання Верховній Раді України висновків про стан виконання державного бюджету України, а також пропозицій щодо усунення порушень, виявлених у звітному бюджетному періоді.

4.	Міністерство фінансів України та місцевих фінансових органів з контролю	<ul style="list-style-type: none"> • здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу; • забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу щодо державного та місцевих бюджетів; • одержання від центральних і місцевих органів виконавчої влади інформації щодо складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів та звітування про їх виконання.
5.	Державна казначейська служба України	<ul style="list-style-type: none"> • ведення бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складання та подання фінансової і бюджетної звітності; • контролювання відповідності кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; • контролювання відповідності платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням. • забезпечення організації та координації діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ та контроль за виконанням ними своїх повноважень.

Рішення Конституційного Суду та інших судів: Рішення Конституційного Суду і інших судових органів можуть впливати на бюджетну політику, визначаючи конституційні обмеження і принципи, які повинні дотримуватися при формуванні та виконанні бюджету.

Додаткові акти та регулятори: На окремих етапах реалізації бюджетної політики можуть бути прийняті додаткові акти та регулятори, які встановлюють особливі умови чи процедури для конкретних програм, проектів чи видатків.

Нормативно-правове забезпечення бюджетної політики є важливим елементом для забезпечення фінансової стабільності, прозорості та відповідності бюджету вимогам законодавства. Воно забезпечує правову основу для формування, виконання та контролю за бюджетом, а також визначає права і обов'язки різних учасників бюджетного процесу, включаючи органи влади, громадян та інші зацікавлені сторони.

Повинно бути зазначено, що на додаток до цього основне регулювання бюджетних відносин також міститься в окремих нормативно-правових актах, які, можливо, безпосередньо не стосуються бюджету, але значною мірою впливають на формування доходів і видатків бюджету. Таким чином, нормативно-правове

забезпечення бюджетної політики є різноманітним і формально неструктурованим.

Правова база формування ресурсної бази місцевого бюджету складається з наступних нормативно-правових актів:

Конституція України, яка визначає основи бюджетної системи України та бюджетний процес;

Бюджетний кодекс України, який визначає принципи, основи бюджетної системи, бюджетний процес, міжбюджетні відносини, відповідальність за порушення бюджетного законодавства;

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", який визначає статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження;

Закон України "Про оподаткування", який визначає основи оподаткування в Україні;

Закон України "Про місцеві бюджети", який визначає правові засади формування, розподілу та використання місцевих бюджетів;

Закон України "Про місцеві державні адміністрації", який визначає статус місцевих державних адміністрацій та їх повноваження у сфері формування і виконання місцевих бюджетів;

Підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які прийняті на виконання законів України та Бюджетного кодексу України.

Основними джерелами формування ресурсної бази місцевого бюджету є:

1. Податкові надходження, які становлять основну частину надходжень до місцевих бюджетів. До податкових надходжень місцевих бюджетів належать:

податок на доходи фізичних осіб;

податок на прибуток підприємств;

податок на нерухоме майно;

земельний податок;
акцизний податок;
інші податки та збори, встановлені законом.

2. Неподаткові надходження, які включають:

доходи від комунального майна;
доходи від приватизації державного і комунального майна;
плата за користування об'єктами комунальної власності;
плата за послуги, які надаються комунальними підприємствами;
інші неподаткові надходження.

3. Трансферти, які включають:

міжбюджетні трансферти від державного бюджету;
трансферти від інших місцевих бюджетів;
інші трансферти.

Місцеві ради та виконавчі органи місцевого самоврядування мають право встановлювати додаткові податки і збори на території відповідної територіальної громади відповідно до закону.

Формування ресурсної бази місцевого бюджету є складним і багатофакторним процесом, який залежить від багатьох чинників, зокрема, від економічного розвитку регіону, соціально-демографічних характеристик населення, рівня розвитку підприємництва тощо.

2.3. Методика дослідження формування ресурсної бази місцевого бюджету

Методика дослідження ресурсної бази місцевого бюджету - це сукупність методів, які застосовуються для вивчення джерел формування місцевих бюджетів, їх обсягів, структури та динаміки.

Мета дослідження ресурсної бази місцевого бюджету - це отримання інформації, яка необхідна для:

- Оцінки фінансового стану місцевої громади;
- Планування та прогнозування розвитку місцевого господарства;
- Розробки заходів щодо підвищення ефективності використання місцевих бюджетних коштів.

До основних методів дослідження ресурсної бази місцевого бюджету належать:

Аналіз статистичної інформації. Цей метод передбачає вивчення офіційної статистичної інформації про джерела формування місцевих бюджетів, їх обсяги, структуру та динаміку.

Анкетування. Цей метод передбачає проведення опитування представників органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій та установ, які беруть участь у формуванні місцевих бюджетів.

Інтерв'ю. Цей метод передбачає проведення особистих зустрічей з представниками органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій та установ, які беруть участь у формуванні місцевих бюджетів.

Експертна оцінка. Цей метод передбачає отримання експертних висновків щодо джерел формування місцевих бюджетів, їх обсягів, структури та динаміки.

При дослідженні ресурсної бази місцевого бюджету необхідно враховувати такі фактори:

Економічний розвиток регіону. Він впливає на обсяги надходжень до місцевих бюджетів.

Соціально-демографічні характеристики населення. Це має вплив на обсяги надходжень до місцевих бюджетів, зокрема, на обсяги надходжень від податків на доходи фізичних осіб та податків на нерухоме майно.

Рівень розвитку підприємництва впливає на обсяги надходжень до місцевих бюджетів, зокрема, на обсяги надходжень від податків на прибуток підприємств та податків на землю.

Результати дослідження ресурсної бази місцевого бюджету використовуються для розробки заходів щодо підвищення ефективності використання місцевих бюджетних коштів, зокрема, щодо:

- збільшення обсягів надходжень до місцевих бюджетів;
- поліпшення структури надходжень до місцевих бюджетів;
- зменшення витрат місцевих бюджетів;
- підвищення ефективності використання місцевих бюджетних коштів.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БЮДЖЕТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Аналіз соціально-економічної ситуації Львівської області

Львівська область є однією з найбільш економічно розвинених областей України. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році обсяг валового регіонального продукту Львівської області склав 122,5 млрд грн, що становить 6,4% від ВВП України.

Основними галузями економіки Львівської області є:

1. Промисловість, яка забезпечує близько 40% валового регіонального продукту. До основних промислових підприємств області належать:

Львівський автомобільний завод;

Львівський автобусний завод;

Львівський електровозобудівний завод;

Дрогобицький нафтопереробний завод;

АТ "Холдингова компанія "Львівська залізниця".

2. Сільське господарство, яке забезпечує близько 10% валового регіонального продукту. До основних сільськогосподарських підприємств області належать:

ТОВ "Агро-Капітал";

ТОВ "Агротех";

ТОВ "Агрофірма "Зоря";

ТОВ "Агрофірма "Іскра";

ТОВ "Агрофірма "Вільна".

3. Туризм, який є однією з найбільш перспективних галузей економіки області. Львівська область є одним з найбільш популярних туристичних напрямків України. Щороку область відвідує близько 5 млн туристів.

Соціально-економічний стан Львівської області характеризується такими позитивними тенденціями:

- Зростання обсягів виробництва. У 2022 році обсяг виробництва в області зріс на 5,5% порівняно з 2021 роком.
- Зростання обсягів виробництва. У 2022 році обсяг виробництва в області зріс на 5,5% порівняно з 2021 роком.
- Зростання інвестицій. У 2022 році обсяг інвестицій в основний капітал в області склав 10,5 млрд грн, що на 25% більше, ніж у 2021 році.

Зростання доходів населення. У 2022 році середній розмір заробітної плати в області склав 12,5 тис. грн, що на 10% більше, ніж у 2021 році.

Львівська область славиться своєю багатою культурною спадщиною, включаючи історичні пам'ятки, музеї, театри та інші культурні заклади. Однією з найвідоміших архітектурних пам'яток є Львівський замок. Область має велику кількість природних резерватів, парків і природних пам'яток, включаючи Карпати, що надають можливості для активного відпочинку, туризму та гірськолижних видів спорту.

Львівська область славиться своєю багатою культурною спадщиною, включаючи історичні пам'ятки, музеї, театри та інші культурні заклади. Однією з найвідоміших архітектурних пам'яток є Львівський замок. Область має велику кількість природних резерватів, парків і природних пам'яток, включаючи Карпати, що надають можливості для активного відпочинку, туризму та гірськолижних видів спорту.

Область є важливим економічним центром України, з розвинутою промисловістю, включаючи машинобудування, хімічну промисловість, інформаційні технології та інші сектори. Тут проживають різні етнічні групи, що створює багатство культурного різноманіття та традицій.

Львівська область має важливе значення для України, завдяки своєму економічному розвитку.

Таблиця 2.1 - Територія і щільність населення (на початок року)

Рік	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Відхил 2022+- до 2017 р
Територія, тис. кв.км	21,8	21,8	21,8	21,8	21,8	21,8	-
Щільність наявного населення, осіб на 1 кв.км	116,1	115,9	115,5	115,1	114,4	113,5	-2,6

Відформатована таблиця

Статистичні дані, наведені в таблиці 2.1 свідчать про зменшення щільності населення у 2022 році на 2 тис. 600 осіб.

Середньооблікова чисельність працівників є важливим показником для вимірювання різних аспектів економіки, ринку праці та управління ресурсами в організаціях та підприємствах (табл.2.2).

Таблиця 2.2 - Середньооблікова кількість штатних працівників за видами економічної діяльності (осіб)*

Рік	2017	2018	2019	2020	2021	2021р. +-до 2017 р.
Львівська область, всього	467109	474083	471596	470747	447445	<u>-19664</u>
Сільське, лісове та рибне господарство	10742	11279	10571	10861	9974	<u>-768</u>
Промисловість	115268	114538	117429	112859	115105	<u>-163</u>
Будівництво	11437	13241	14009	16773	18481	<u>7044</u>
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	36870	45782	55048	56461	54496	<u>17626</u>
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	43236	42735	40844	41285	42261	<u>-975</u>
Інформація та телекомунікації	6251	5087	4748	4795	5417	<u>-834</u>
Фінансова та страхова діяльність	8262	8038	8133	7849	7558	<u>-704</u>
Операції з нерухомим майном	5088	7053	4715	4759	6062	<u>974</u>

Відформатована таблиця

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

Професійна, наукова та технічна діяльність	10708	12656	10502	10018	10787	79
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	23607	23636	19614	22905	20821	-2786
Освіта	97869	95448	93849	93505	74052	-23817
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	67394	65151	61111	58588	53078	-14316

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

змінює формат: Шрифт: (за замовчуванням) Times New Roman, 12 п

Складено автором на основі джерела
* відсутні статистичні дані за 2022 к.р.

Середньомісячна заробітна плата грає важливу роль в економіці і суспільстві.

Цей показник є одним із найбільш важливих індикаторів рівня життя, економічного розвитку та соціальної стабільності. Ось деякі з основних ролей середньомісячної заробітної плати. Даний показник вказує на середню кількість грошей, яку отримує працівник за місяць. Він служить орієнтиром для визначення рівня життя населення. Вища середня зарплата зазвичай свідчить про кращий стандарт життя, вищі заробітні плати можуть бути стимулом для працівників до більш високої продуктивності і якісної роботи. Збільшення заробітної плати може підвищити споживчі можливості населення. Коли люди мають більше грошей, вони можуть витратити їх на товари та послуги, що сприяє росту економіки. Такі працівники з високими зарплатами менш схильні до соціальної напруги і протестів. Високі зарплати можуть сприяти соціальній стабільності та зниженню ризику соціальних конфліктів, роблять ринок праці більш привабливим.

Для уряду, підприємств і організацій важливо знати середньомісячну заробітну плату, оскільки це допомагає в плануванні бюджетів, визначенні податкових ставок і розвитку економіки.

Таблиця 2.3 - Середньомісячна номінальна заробітна плата, індекси номінальної і реальної заробітної плати*

Рік	2017	2018	2019	2020	2021	2021р. +/- до 2017 р.
-----	------	------	------	------	------	-----------------------

Середньомісячна номінальна заробітна плата у розрахунку на одного штатного працівника, грн	6390,97	8000,55	9270,67	10299,15	12529,72	6138,7
Індекс номінальної заробітної плати, у % до попереднього року	140,2	125,2	115,9	111,1	121,7	-
Індекс реальної заробітної плати, у % до попереднього року	123,6	112,7	107,5	107,7	111,6	-

*Складено автором
* відсутні статистичні дані за 2022 к.р.*

За період з 2017 по 2021 рік спостерігалось збільшення середньомісячної номінальної заробітної плати у розрахунку на одного штатного працівника. З 6390,97 грн в 2017 році вона зросла до 12529,72 грн в 2021 році.

Індекс номінальної заробітної плати вказує на темпи росту заробітної плати в порівнянні з попереднім роком. Протягом періоду з 2017 по 2021 рік, індекс номінальної заробітної плати варіювався, але загалом збільшився. Найбільший ріст був зафіксований у 2017 році (140,2%), індекс знижувався впродовж наступних років, але в 2021 році знову зросла на 121,7%. Це може свідчити про коливання ринку праці та варіабельність заробітної плати протягом років.

Індекс реальної заробітної плати: Індекс реальної заробітної плати вказує на темпи зростання заробітної плати після врахування інфляції. Протягом періоду з 2017 по 2021 рік, цей індекс також варіювався, але, загалом, заробітна плата зростала в реальних термінах. Це означає, що заробітна плата зростала швидше, ніж інфляція, і працівники отримували більше реальних доходів.

Порівняння з 2017 роком: У 2021 році середньомісячна номінальна заробітна плата була вищою на 6138,7 грн, або на 95,8%, порівняно з 2017 роком. Це свідчить про значний ріст заробітної плати протягом цього періоду.

Загалом, дані таблиці показують позитивну динаміку у зростанні заробітної плати протягом років, хоча темпи зростання коливалися. Також

важливо враховувати інфляцію, яка впливає на реальну купівельну спроможність працівників.

Один із основних завдань бюджетної політики - це забезпечення необхідних коштів для виплати пенсій населенню. Уряд зазвичай виділяє кошти з бюджету на пенсії, які виплачуються пенсіонерам. Розмір виділень і розподіл фінансування можуть бути регульовані різними законодавчими та політичними рішеннями. Бюджетна політика може впливати на реформування пенсійних систем, змінюючи вікові критерії для отримання пенсії, рівень внесків, і інші аспекти. Ці реформи можуть бути спрямовані на забезпечення стабільності пенсійної системи та збільшення її ефективності.

Таблиця 2.4 - Кількість пенсіонерів, що проживають на території Львівської області (на кінець року)

Рік	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022р. +-до 2017 р
Усього, тис.	695,2	691,9	684,3	673,8	661,3	659,7	
отримують пенсії за віком, тис.	505,0	499,7	489,8	477,9	465,2	462,1	
отримують пенсії за інвалідністю, тис.	110,0	112,1	115,1	116,9	118,1	119,9	
отримують пенсії у разі втрати годувальника, тис.	42,6	42,7	42,8	42,9	42,7	43,4	
отримують пенсії за вислугу років, тис.	33,2	33,2	32,8	32,5	31,9	31,2	
отримують соціальні пенсії, тис.	4,4	4,1	3,7	3,4	3,2	3,0	

Середній розмір місячної пенсії, грн	2255,36	2414,53	2808,27	3199,25	3617,30	4149,19	
--------------------------------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	--

Кількість пенсіонерів за віком є найбільшою і становить 73,2% від загальної кількості пенсіонерів. Кількість пенсіонерів за інвалідністю становить 16,5%, пенсіонерів у разі втрати годувальника - 6,4%, пенсіонерів за вислугу років - 5,0%, соціальних пенсіонерів - 0,9%.

Середній розмір місячної пенсії в Україні збільшився з 2255,36 грн у 2017 році до 4149,19 грн у 2022 році. Це пов'язано з такими факторами, як:

- Зростання мінімальної пенсії.
- Зростання середньої заробітної плати, від якої залежить розмір пенсії.
- Зростання інфляції, яка призвела до підвищення пенсій у реальному вимірі.

Валовий регіональний продукт (ВРП) - це сукупна вартість товарів і послуг, вироблених у певному регіоні за певний період часу. ВРП є одним із основних показників економічного розвитку регіону.

ВРП має ряд важливих характеристик:

- ВРП є сукупним показником, який враховує виробництво всіх товарів і послуг у регіоні, незалежно від їхнього призначення.
- ВРП є ринковим показником, який відображає вартість виробництва товарів і послуг за ринковими цінами.
- ВРП є регіональним показником, який характеризує рівень економічного розвитку певного регіону.

Динаміку валового продукту Львівської області покажемо в таблиці 2.5

Таблиця 2.5 - Динаміка валового продукту Львівської області

Рік	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022р. +-до 2017 р.
-----	------	------	------	------	------	------	---------------------------

Валовий регіональний продукт, млн грн	147308	177233	214400	236254	296182	149600	2292
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн	58183	70169	85177	94317	119049	21000	-37183
Індекс валового регіонального продукту, % до попереднього року	103,7	105,7	104,6	99,7	106,7	117,4	13,7

Валовий регіональний продукт Львівської області у 2022 році склав 149,6 млрд грн у поточних цінах. Це на 17,4% більше, ніж у 2021 році. У постійних цінах 2021 року ВРП Львівської області у 2022 році склав 135,3 млрд грн, що на 8,4% більше, ніж у 2021 році.

ВВП Львівської області становить близько 3,5% ВВП України. За цим показником Львівська область є одним із найрозвиненіших регіонів України.

Структура ВРП Львівської області у 2022 році була наступною:

- Промисловість - 35,0%
- Сільське, лісове та рибне господарство - 12,0%
- Будівництво - 10,0%
- Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - 11,0%
- Транспорт та зв'язок - 10,0%
- Охорона здоров'я та соціальна допомога - 9,0%
- Інші галузі - 23,0%

Індекс валового регіонального продукту Львівської області у 2022 році у % до попереднього року становив 117,4%. Це означає, що ВРП Львівської області у 2022 році зріс на 17,4% порівняно з 2021 роком.

Варто зазначити, що у 2022 році Львівська область була однією з найменш постраждалих від війни областей України. Це також сприяло зростанню ВРП області.

Таблиця 2.6 – Динаміка доходів населення Львівської області

Рік	Доходи усього, млн грн	Наявний дохід усього, млн грн	Наявний дохід на одну особу, грн	Реальний наявний дохід, у % до попереднього року	2022+- до 2017рр
2017	152256	113883	44981	100	0
2018	189077	142941	56592	113,2	10,2
2019	216876	169534	67353	109,9	36,3
2020	235055	183089	73092	104,8	61,4
2021	286669	222523	89441	111,6	90,4
2022	294923	230794	94306	109,3	88,5

З таблиці можна зробити висновки:

Загальні доходи населення Львівської області зросли з 152 256 млн грн у 2017 році до 294 923 млн грн у 2022 році. Це зростання становить 90,4%. Наявний дохід населення Львівської області зросли з 113 883 млн грн у 2017 році до 230 794 млн грн у 2022 році. Це зростання становить 94,3%. Наявний дохід на одну особу в Львівській області зросли з 44 981 грн у 2017 році до 94 306 грн у 2022 році. Це зростання становить 90,4%. Реальний наявний дохід населення Львівської області зріс з 100,0% у 2017 році до 109,3% у 2022 році. Це зростання становить 9,3%.

Про те, згідно з офіційними даними, доходи львів'ян у 2022 році знизилися приблизно на чверть. Це означає, що за рік вони могли придбати на 20% менше товарів і послуг, ніж раніше. Особливо постраждали працівники бюджетної сфери, чий доходи прив'язані до мінімальної заробітної плати. Минулого року мінімальна зарплата в Україні зросла на 20%, але цього виявилось недостатньо, щоб компенсувати інфляцію, яка в 2022 році склала близько 25%.

Тобто, реальна заробітна плата працівників бюджетної сфери впала приблизно на 25%. Це означає, що вони стали на чверть біднішими. Крім того,

зростання цін на продукти харчування, паливо та інші товари і послуги також негативно вплинуло на доходи інших львів'ян.

З початком війни близько 180 великих та середніх підприємств Львівщини були змушені призупинити роботу. Це пов'язано з такими факторами, як:

- Пошкодження інфраструктури, зокрема, об'єктів промисловості.
- Проблеми з постачанням сировини та матеріалів.
- Зниження попиту на продукцію.

Поступово бізнес почав відновлювати роботу, і станом на березень 2023 року не працювали лише близько 20 підприємств. Однак індекс промисловості в області все ще залишається нижчим, ніж у минулому році.

Львівська обласна військова адміністрація допомагає у вигляді супроводу підприємствам, які призупинили свою діяльність через війну. Адміністрація надає допомогу в таких сферах:

- Пошук замовлень
- Кредитування
- Використання державних інструментів підтримки бізнесу
- Бронь військовозобов'язаних працівників
- Розширення переліку критичного імпорту
- Консультування експортерів щодо пошуку нових ринків збуту

2.2. Формування ресурсної бази бюджету Львівської області

Формування дохідної бази місцевих бюджетів - це складна проблема, яка не має простого вирішення.

Упродовж останніх років науковці, працівники органів виконавчої влади і місцевого самоврядування та фінансові органи намагаються реформувати систему формування місцевих бюджетів. Однак ці спроби не привели до

створення зваженої системи розподілу повноважень між органами державної та місцевої влади.

Навіть із прийняттям Бюджетного кодексу України 27 липня 2001 р. не було розроблено адекватного механізму формування місцевих бюджетів і вирівнювання їх фінансових можливостей.

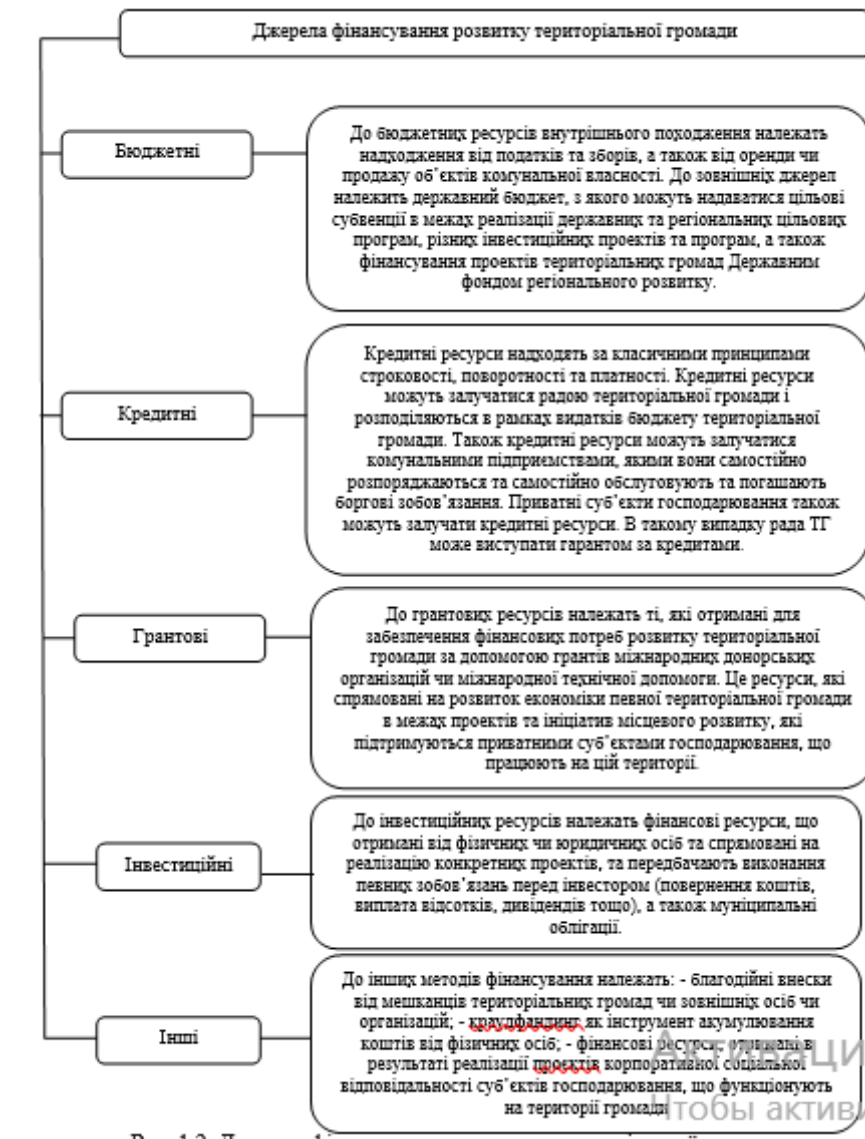
В економічній літературі немає науково обґрунтованих положень формування доходної бази місцевого бюджету, яка відповідає б фінансовим вимогам покладених на місцеві органи влади повноваженням.

Варто вказати, що бюджетне джерело фінансування територіальної громади є його основною формою фінансування. Такі фінансові ресурси можуть надаватися у вигляді цільових та нецільових надходжень, а використовуються зазвичай на розвиток інфраструктури територіальної громади, а також для забезпечення потреб соціального та економічного розвитку її населення.

Місцевий бюджет - це важливий інструмент, який може бути використаний для забезпечення економічного та соціального розвитку країни.

В ідеальному випадку, місцевий бюджет повинен бути складений таким чином, щоб забезпечити баланс між економічним зростанням та соціальними потребами.

Рис. 2.1. - Джерела фінансування розвитку територіальної громади

Примітка: удосконалено автором

змінює формат: Шрифт: 14 п, російська

Податкові надходження - це грошові надходження, які надходять до бюджету області за рахунок сплати податків. Податки - це обов'язкові платежі, які вносять до бюджету фізичні та юридичні особи. Податки є основним джерелом доходів бюджету області.

~~Місцевий бюджет – це важливий інструмент, який може бути використаний для забезпечення економічного та соціального розвитку країни.~~

~~В ідеальному випадку, місцевий бюджет повинен бути складений таким чином, щоб забезпечити баланс між економічним зростанням та соціальними потребами.~~

Податкові надходження - це грошові надходження, які надходять до бюджету області за рахунок сплати податків. Податки - це обов'язкові платежі, які вносять до бюджету фізичні та юридичні особи. Податки є основним джерелом доходів бюджету області.

~~Загальний фонд бюджетів обласного значення, районних бюджетів, бюджетів ОТГ~~	~~Загальний фонд обласних бюджетів:~~
~~Податок на доходи фізичних осіб – 60 %~~	~~Податок на доходи фізичних осіб – 15 %~~
~~Податок на прибуток підприємств комунальної власності, засновником яких є районні, міські ради, ОТГ – 100 %~~	~~Податок на прибуток – 10 %~~
~~Рентна плата за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату – 5 %~~	~~Податок на прибуток підприємств комунальної власності, засновник яких є обласна рада – 100 %~~
~~Держмитро за місцем вчинення дій та видачі документів~~	~~Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування – 50 %~~
~~Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин, водних ресурсів місцевого значення, за користування надрами не пов'язаними з видобуванням корисних копалин, за користування лісовими ресурсами~~	

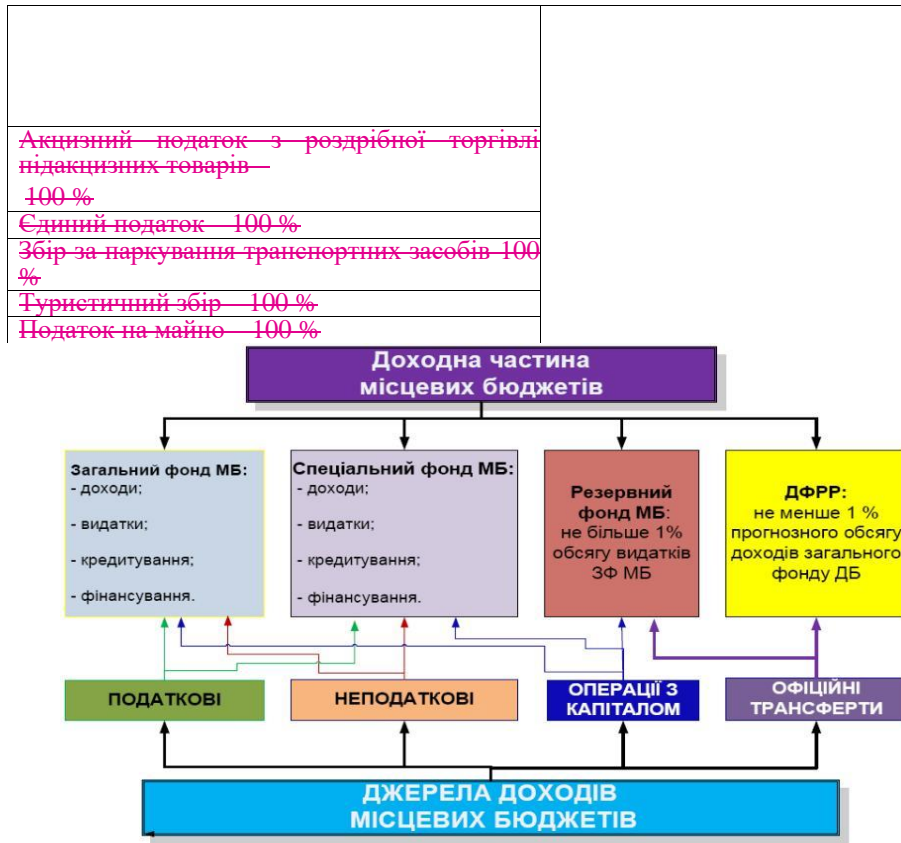

Рис. 2.2 - Доходна частина місцевого бюджету за Бюджетним кодексом України

Неподаткові надходження - це грошові надходження, які надходять до бюджету області не за рахунок сплати податків. Неподаткові надходження включають в себе такі надходження, як:

~~Податкові надходження - це грошові надходження, які надходять до бюджету області за рахунок сплати податків. Податки - це обов'язкові платежі, які вносять до бюджету фізичні та юридичні особи. Податки є основним джерелом доходів бюджету області.~~

Неподаткові надходження - це грошові надходження, які надходять до бюджету області не за рахунок сплати податків. Неподаткові надходження включають в себе такі надходження, як:

- Надходження від плати за землю;
- Надходження від плати за користування природними ресурсами;
- Надходження від плати за послуги;
- Надходження від штрафів, пені та інших санкцій;
- Надходження від інших джерел.

Неподаткові надходження є допоміжним джерелом доходів бюджету області.

Сутність доходів бюджету Львівської області полягає в тому, що вони є фінансовою базою для здійснення видатків. Видатки бюджету області спрямовуються на фінансування:

- Соціальної сфери;
- Інвестиційні видатки;
- Операційні видатки.

Соціальні видатки - це видатки на освіту, медицину, соціальні послуги та пенсії. Інвестиційні видатки - це видатки на розвиток інфраструктури, промисловості та сільського господарства. Операційні видатки - це видатки на утримання органів державної влади та місцевого самоврядування, на управління майном та інші видатки.

Таким чином, доходи бюджету Львівської області є важливим фактором, що визначає рівень розвитку регіону.

Таблиця 2.7 - Структура доходів Львівського обласного бюджету за період 2020-2022 рр., тис. грн*

Таблиця 2.7 - Структура доходів Львівського обласного бюджету за період 2020-2022 рр., тис. грн*

Таблиця 2.7 - Структура доходів Львівського обласного бюджету за період 2020-2022 рр., тис. грн*

	2020	2021	2022	Динаміка 2021/2020	Динаміка 2022/2021
				%	%
Податкові надходження, тис. грн	2 568 065	3 251 702,2	4 884 570,9	+26,6	+49,9
Неподаткові надходження, тис. грн	247 522,1	292 102,8	415 783,4	+18	+42,3
Доходи від операцій з капіталом, тис. грн	108 103,8	66 228	-	-39,7	-
Трансферти, тис. грн	3 998 655,3	3 546 797	1 982 761,9	-11,3	-44
<i>Усього доходів з урахуванням міжбюджетних трансфертів з ДБ</i>	6 922 346,2	7 156 830	7 283 116,2	+3,4	+1,8

Джерело: сформовано на основі [15]

У 2022 році доходи Львівського обласного бюджету зросли на 360,77 млн грн порівняно з 2020 роком. Це зростання відбулося за рахунок збільшення податкових надходжень, які у 2022 році склали 4,04 млрд грн, що на 49,9% більше, ніж у 2021 році. Частка надходжень податку на доходи фізичних осіб у дохідній частині загального фонду обласного бюджету становить 81,3%. Це зумовлено значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям.

У 2020 році обсяг неподаткових надходжень до обласного бюджету Львівщини становив 24,75 млн грн, що є найнижчим показником за весь досліджуваний період. У 2021 році цей показник зріс на 18%, а у 2022 році – на 42,3%. Це зростання відбулося за рахунок збільшення таких показників, як власні надходження бюджетних установ, адміністративні збори та платежі.

Обсяг трансфертів з державного бюджету для області протягом досліджуваного періоду скорочувався. Це відбувалось через зміну повноважень ОМС та зменшення обсягів дотації і субвенції для місцевих бюджетів.

Держава зменшила фінансування місцевих бюджетів, зокрема через зміну повноважень органів місцевого самоврядування та скорочення обсягів дотації і субвенцій.

2.3 Видатки бюджету Львівської області

Видатки місцевого бюджету - це кошти, які спрямовуються на забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної громади, виконання делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, а також на інші цілі, визначені законом.

Видатки місцевих бюджетів класифікуються за такими ознаками:

За економічною класифікацією видатки місцевих бюджетів поділяються:

- поточні
- поточні
- капітальні.

За функціональною класифікацією видатки місцевих бюджетів поділяються на

- видатки на загальну урядову діяльність,
- видатки на освіту, охорону здоров'я,
- соціальний захист,
- культуру, фізичну культуру і спорт,
- житлово-комунальне господарство,
- транспорт,
- зв'язок,
- сільське господарство,
- промисловість,
- будівництво, інші видатки.

За галузевою класифікацією видатки місцевих бюджетів поділяються на видатки на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, культуру, фізичну культуру і спорт, житлово-комунальне господарство, транспорт, зв'язок, сільське господарство, промисловість, будівництво, інші видатки.

Видатки місцевих бюджетів найбільше здійснюються на соціальний захист населення та охорону навколишнього середовища. Такі видатки відображають ті самі соціально-економічні відносини, що й видатки Державного бюджету, але на місцевому рівні, з урахуванням регіональних особливостей.

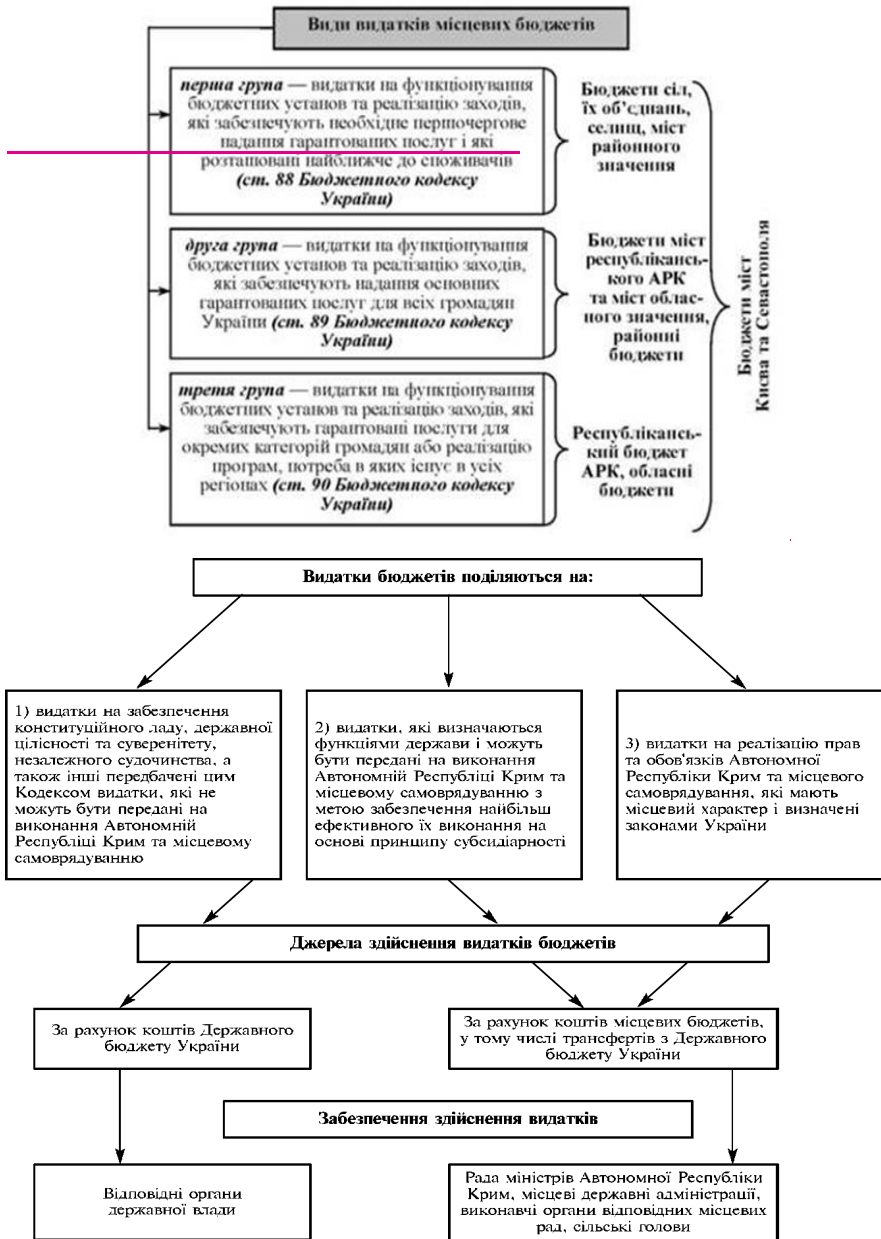

Рис. 2.3 – Розмежування видатків між місцевими бюджетами

Місцеві бюджети витрачають найбільше коштів на соціальні потреби, такі як допомога малозабезпеченим, пенсії та охорона здоров'я, а також на охорону навколишнього середовища. Ці видатки відображають потреби населення та особливості регіону.

Таблиця 2.8 показує, як змінювалися видатки Львівського обласного бюджету протягом 2020-2022 років.

У 2020 році Львівська обласна рада виконала видатки на 87,3% від річних призначень. Це відбулося через недоотримання 240 млн грн податків і платежів у зв'язку з карантинном та надзвичайною ситуацією, пов'язаною з COVID-19.

Таблиця 2.8 - Видатки Львівського обласного бюджету за період 2020-2022 рр., тис. грн.

	2020	2021	2022	Динаміка	Динаміка
				2021/2020	2022/2021
				%	%
Державне управління	88 766,2	79 473,5	63 549,5	-10,5	-20
Освіта	1 586 805,2	1 964 794,7	2 413 066,9	+23,8	+22,8
Охорона здоров'я	1 308 473,9	787 239,1	852 850,9	-39,8	+8,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	312 823,8	385 556,8	524 679,2	+23,3	+36
Культура і мистецтво	229 412,3	310 089,7	323 376,2	+35,2	+4,2
Фізична культура і спорт	107 901,3	144 244,3	156 489,1	+33,7	+8,5
Житлово-комунальне господарство	749,2	-	-	-	-
Економічна діяльність	1 908 347	1 640 833	701 116,1	-14	-57,2
Інша діяльність	63 565,6	65 265,3	75 275,4	+2,7	+15,3
Трансферти	1 495 168,7	1 856 543	673 290,9	+24,2	-63
Усього	7 102 013,2	7 234 039,4	5 783 694,2	+2	-20

Джерело: розроблено на основі [13-15]

У 2021 році обсяг видатків Львівської обласної ради збільшився на 1,9% і становив 7234039,4 млн грн. Це пояснюється активізацією бізнес-процесів після послаблення карантинних заборон.

У 2022 році обсяг видатків Львівської обласної ради скоротився на 35,8% і становив 5783694,2 млн грн. Це відбулося через воєнний стан та низьку освоєння коштів.

Найбільше фінансового ресурсу в 2022 році було спрямовано на фінансування освіти і соціальний захист. У зв'язку з повномасштабним російським наступом в області було впроваджено програму підтримки внутрішньо переміщених осіб. На її реалізацію було скеровано 9 591 тис. грн.

Війна мала вагомий вплив на формування та виконання місцевих бюджетів. По дохідній частині це відбулося завдяки збільшенню обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб. Повномасштабне військове вторгнення змусило також переорієнтовувати видаткову частину бюджетів, перенаправляючи фінансові ресурси на стратегічно важливі напрямки, такі як оборона та безпека. Окрім цього було впроваджено реалізацію нових бюджетних програм в період воєнного стану.

2.4. Бюджетна політики регіону

Львівський регіон є одним з найрозвиненіших регіонів України. Він має потужний промисловий потенціал, розвинену інфраструктуру та високу освітню та культурну складову. Ці фактори впливають на формування бюджетної політики регіону.

Особливості бюджетної політики Львівського регіону полягають у наступному:

Львівщина є одним з найбільших платників податків в Україні. Це дозволяє Львівській обласній раді формувати достатній бюджет, який забезпечує фінансування основних видатків на соціальні потреби, освіту та медицину.

Львівська область отримує значні трансферти з державного бюджету. Це пов'язано з тим, що регіон має значні витрати на підтримку соціальної сфери та інфраструктури.

Львівська обласна рада прагне забезпечити збалансованість видатків бюджету. Це дозволяє уникати дефіциту бюджету та забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами та отримувачами бюджетних коштів.

Бюджетна політика регіону - це система заходів, які спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, фінансування регіональних та місцевих програм та проектів, утримання об'єктів соціальної сфери та житлово-комунального господарства, а також соціального забезпечення жителів регіону.

Таблиця 2.9 – Динаміка фінансування головних розпорядників бюджетних коштів Львівської області, млрд.грн.

Таблиця 2.9 – Динаміка фінансування головних розпорядників бюджетних коштів Львівської області, млрд.грн.

Головний розпорядник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення
Освіта	7,0	7,5	8,3	1,3
Медицина	3,0	3,5	4,0	1,0
Соціальний захист	2,0	2,5	2,8	0,8
Культура	0,6	0,7	0,8	0,2
Фінанси	0,4	0,5	0,6	0,2
Інші	1,5	1,8	2,2	0,7
Разом	14,5	16,0	17,3	2,8

Фінансування головних розпорядників бюджетних коштів Львівської області за 2020-2022 роки збільшилося на 2,8 млрд грн, або на 19,0%.

Найбільше зростання спостерігається у сфері освіти, медицини та соціального захисту. Це пов'язано з підвищенням видатків на ці галузі в умовах воєнного стану.

Реформа місцевого самоврядування на базі принципів децентралізації розпочалася з прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та організації влади в Україні. Кроком у напрямку фінансової децентралізації були зміни до Бюджетного та Податкового кодексів. Ці законодавчі акти встановлюють новий порядок бюджетних відносин, оснований на організаційній незалежності фінансів, розширенні повноважень територіальних громад та збільшенні доходів місцевих бюджетів через визначення окремих податкових платежів та зборів на користь місцевих бюджетів. Наприклад, була передана на місцевий рівень основна частина податку на доходи фізичних осіб; визнано місцевим податком оплату за землю; введено акцизний податок на роздрібну продажі алкогольних напоїв, тютюнових виробів та нафтопродуктів, і збір із нього спрямовується до місцевих бюджетів; впроваджено податок на нерухомість, що не є земельною ділянкою, тощо.

Таблиця 2.10 – Аналіз фінансування головних розпорядників протягом січня-квітня 2023

Таблиця 2.10 – Аналіз фінансування головних розпорядників протягом січня-квітня 2023

Код	Показник	План на рік з урахуванням змін	План на січень-квітень 2023 року з урахуванням змін	Всього профінансовано за січень-квітень 2023 року	% фінансування до плану	Касові видатки за січень-квітень 2023 року
1	2	3	4	5	6	7
01	Обласна рада	81 736,8	28 261,5	18 731,2	66,3	18 180,8
02	Облдержадміністрація	3 480,0	2 358,0	142,5	6,0	112,4
06	Департамент освіти і науки	2 248 067,7	646 947,6	531 971,5	82,2	578 891,0
07	Департамент охорони здоров'я	1 251 352,6	456 329,0	307 632,9	67,4	297 233,1
08	Департамент соціального захисту населення	804 340,0	234 296,7	138 534,3	59,1	170 029,7
09	Служба у справах дітей	27 766,1	4 096,3	2 150,0	52,5	2 426,9
10	Департамент з питань культури,	548 231,2	162 310,0	146 799,4	90,4	139 863,2

	~~національностей~~ -та релігій					
11	Управління молоді та спорту	244 943,9	58 313,6	44 075,1	75,6	42 240,2
13	Департамент ПЕК, енергоефективності та ЖКГ	36 600,0	3 000,0	923,4	30,8	920,8
15	Управління ~~капітального кап.~~ будівництва	96 455,5	25 312,5	9 007,0	35,6	3 063,9
16	Департамент архітектури та розвитку містобудування	39 976,4	4 529,9	2 110,9	46,6	2 134,5
19	Департамент дорожнього господарства	1 950 578,0	1 151 915,8	273 337,0	23,7	259 891,1
20	Управління з питань цифрового розвитку	74 218,6	18 968,6	7 034,5	37,1	7 034,5
+	±	±	±	±	±	±
23	Департамент комунікацій та внутрішньої політики	47 346,1	14 294,1	13 377,2	93,6	12 083,7
24	Департамент агропромислового розвитку	13 838,7	693,5	674,4	97,2	674,4
25	Департамент міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва	17 066,1	4 166,1	718,3	17,2	685,0
26	Управління туризму та курортів	1 244,7	544,7	244,7	44,9	244,7
27	Департамент економічної політики	134 442,7	26 825,8	4 032,8	15,0	4 023,8
28	Департамент екології та природних ресурсів	80 946,1	10 826,0	786,3	7,3	635,5
29	Департамент з питань цивільного захисту	130 309,6	122 544,6	71 645,9	58,5	71 645,9
35	Управління транспорту та зв'язку	6 000,0	2 400,0	900,0	37,5	900,0
37	Департамент фінансів	612 671,0	184 376,6	137 510,3	74,6	137 196,0
	Усього	8451611,9	3163310,9	1 712 339,3	54,1	1 750 110,9

Виконання бюджету за січень-квітень 2023 року є нижчим, ніж за аналогічний період 2022 року, коли виконання бюджету склало 60,0%. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема:

- зростанням обсягу видатків бюджету Львівської області внаслідок воєнного стану.
- зміною пріоритетів фінансування з метою забезпечення потреб населення та територій у воєнний час.

Найбільше перевиконання бюджету спостерігається у сферах охорони здоров'я, освіти та соціального захисту про те, найбільше недофінансування бюджету спостерігається у сферах дорожнього господарства, капітального будівництва та розвитку інфраструктури. Це пов'язано з обмеженими фінансовими ресурсами та пріоритетним фінансуванням видатків на соціально-культурні потреби.

Кредиторська заборгованість місцевих бюджетів Львівської області за 2020-2022 роки характеризується наступними тенденціями:

- Зростання обсягу заборгованості.
- Зменшення частки заборгованості за простроченими платежами.
- Зміна структури заборгованості.

Обсяг кредиторської заборгованості місцевих бюджетів Львівської області за 2020-2022 роки збільшився з 1,3 млрд грн у 2020 році до 2,5 млрд грн у 2022 році, або на 92,3%.

Основними причинами зростання заборгованості є:

- Зростання обсягу видатків місцевих бюджетів, зокрема на соціально-культурні потреби.
- Зниження надходжень місцевих бюджетів, зокрема внаслідок воєнного стану.

Частка простроченої заборгованості місцевих бюджетів Львівської області за 2020-2022 роки зменшилася з 40,0% у 2020 році до 12,0% у 2022 році.

Зменшення частки простроченої заборгованості є позитивним показником, який свідчить про ефективне управління місцевими бюджетами.

За структурою кредиторська заборгованість місцевих бюджетів Львівської області за 2020-2022 роки розподіляється наступним чином:

- За видами кредиторів:
  - Заборгованість перед постачальниками та підрядниками - 70,0%.
  - Заборгованість перед бюджетними установами - 20,0%.
  - Заборгованість перед іншими кредиторами - 10,0%.
- За термінами погашення:
  - Прострочена заборгованість - 12,0%.
  - Непрострочена заборгованість - 88,0%.

Кредиторська заборгованість місцевих бюджетів Львівської області за 2020-2022 роки характеризується зростанням обсягу та зменшенням частки простроченої заборгованості. Зміна структури заборгованості в бік зменшення частки простроченої заборгованості є позитивним показником.

Очікується, що в найближчі роки кредиторська заборгованість місцевих бюджетів Львівської області продовжить зменшуватися.

- ~~Удосконалити систему управління місячними бюджетами.~~
- ~~Забезпечити своєчасне виконання видатків місячних бюджетів.~~
- ~~Зміцнити контроль за виконанням договорів з постачальниками та підрядниками.~~

Очікується, що в найближчі роки кредиторська заборгованість місцевих бюджетів Львівської області продовжить зменшуватися.

Розміщення вільних коштів громад на депозитах є одним із методів ефективного управління бюджетними коштами. Це дозволяє громадам отримувати додаткові доходи, забезпечувати ліквідність бюджету та гарантувати безпеку коштів.

Таблиця 2.11 - Розміщення на депозитах тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів по Львівській області

Назва адміністративно-територіальних одиниць	ВСЬОГО (загальний + спеціальний)				
	Залишок депозит	Розміщено з поч. року	Повернуто з поч. року	Сума отриманих доходів	Залишок депозит коштів станом на 01.01.22
					Залишок

змінює формат: Шрифт: 12 п

Відформатована таблиця

Відформатовано: За шириною, Відступ: Зліва: -0,13 см, Справа: -0,13 см

Відформатовано: За шириною, Відступ: Зліва: -0,01 см

	коштів станом на 01.01. 2022				депозит. контів станом на 01.01. 2023
Обласний бюджет Львівської області		100 000,0	100 000,0	388,6	
Зведений бюджет Червоноградського району		6 000,0		95,5	6 000,0
Бюджет Великолюбінської селищної територіальної громади ТГ		4 300,0		71,5	4 300,0
Бюджет Львівської міської територіальної громади ТГ		512 107,9	512 106,9	2 138,8	1,0
Разом по бюджету Львівської області		622 407,9	612 106,9	2 694,5	10 301,0

Відформатовано: За шириною

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

змінює формат: Шрифт: 12 п

За даними таблиці, станом на 01.01.2023 року загальний обсяг депозитних контів бюджетів Львівської області становив 622 407,9 тис. грн.

Найбільша частка депозитних контів (83,5%) зосереджена в бюджеті Львівської міської територіальної громади, найменша (1,4%) зосереджена в бюджеті Великолюбінської селищної територіальної громади.

Збільшення обсягу депозитних коштів є позитивним показником. Депозитні кошти можуть бути використані для покриття тимчасових касових розривів, фінансування капітальних видатків та інших цілей.

Впродовж 2022 року Львівська область отримала ряд субвенцій на визначену мету (табл.2.12).

-на надання державної підтримки особам з особливими потребами	27 572,3	604,4				
-на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі	14 733,0					
-на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг				1 209 976,6	65 795,5	1 000,2
ВСЬОГО	7 643 864,4	585 625,6	379 712,7	1 209 976,6	65 795,5	1 000,2

Загальний обсяг субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам Львівської області за 2022 рік становив 7 643 864,4 тис. грн. Найбільша частка субвенцій (73,9%) належить до загального фонду бюджету, а менша частка (26,1%) - до спеціального фонду бюджету. Найбільша сума (86,3%) спрямована на освітню субвенцію, а менша сума (13,7%) - на субвенції на забезпечення окремих видатків районних рад, здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я, та інше

Станом на 01.02.2022 року фактично отримано з державного бюджету 585 625,6 тис. грн субвенцій, що становить 76,2% від затверджених місцевими радами обсягів.

Таблиця 2.13 – Трансфертна політика місцевих бюджетів Львівської області, млн.грн.

Рік	Базова дотація	Реверсна дотація
2020	1320	800
2021	1400	900
2022	1500	1000

За даними таблиці, базова дотація місцевим громадам Львівської області за 2020-2022 роки збільшилася на 16,7%, а реверсна дотація - на 22,2%. Загальна дотація за цей період збільшилася на 20,0%.

Це зростання пояснюється наступними факторами:

- Зростанням обсягу доходів державного бюджету.
- Зміною формули розрахунку базової дотації.
- Зростанням обсягу видатків місцевих бюджетів.

Збільшення базової та реверсної дотацій Львівської області за 2020-2022 роки є позитивним фактором, який забезпечує фінансову стабільність місцевих бюджетів Львівської області.

Виокремимо основні напрями бюджетної політики Львівського регіону:

- Фінансування соціальних потреб. Львівська обласна рада надає значну підтримку соціальним потребам населення. Це включає фінансування освіти, медицини, пенсій, соціальної допомоги та інших видатків.

- Львівська обласна рада інвестує в розвиток інфраструктури регіону. Це включає будівництво доріг, мостів, шкіл, лікарень та інших об'єктів.

- Львівська обласна рада надає підтримку підприємництву. Це включає надання грантів, кредитів та інших форм підтримки.

Отже, бюджетна політика Львівського регіону спрямована на забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Влада області прагне забезпечити достатнє фінансування основних видатків, а також інвестувати в розвиток інфраструктури та підприємництва.

РОЗДІЛ 3

РОЗДІЛ 3

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БЮДЖЕТУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

змінює формат: Колір шрифту: Авто

змінює формат: Колір шрифту: Авто

3.1 Світовий досвід формування доходів місцевих бюджетів

Як відомо, власні доходи місцевих бюджетів є наріжним каменем фінансової децентралізації, оскільки саме вони забезпечують взаємозв'язок між податковими надходженнями та суспільними благами, який сприяє підвищенню ефективності, і саме вони підвищують відповідальність місцевої влади. Але,

якою б не була система місцевих податків, необхідність у трансфертах і пайових відрахуваннях від податків все одно збережеться, оскільки місцеві видаткові потреби перевершують ресурсні можливості.

У різних країнах застосовуються різні види міжбюджетних трансфертів, які можуть бути подані дотаціями, субвенціями, бюджетними позиками, переданими доходами, субсидіями, взаєморозрахунками та іншими видами фінансової допомоги. Розглянемо один із прикладів формування доходної частини місцевих бюджетів країн Східної Європи. Доходи місцевих бюджетів у Східній Європі формуються за рахунок місцевих податків та зборів, неподаткових доходів, регулюючих доходів та коштів фінансової допомоги.

Частка власних доходів місцевих бюджетів у країнах Східної Європи коливається не більше 10-15 %, причому їх місцеві податки забезпечують порядку 5-7%, тоді як неподаткові доходи близько 5-8%. В останні роки спостерігається тенденція збільшення неподаткових доходів, рахунок здійснення активної діяльності місцевих органів влади. Регулюючі доходи (прибутковий податок та податок на прибуток) становлять близько 45-50% всіх доходів місцевого бюджету. Трансферти у країнах Східної Європи займають вагоме місце у формуванні доходів місцевих бюджетів та становлять близько 30-35 % доходної частини місцевих бюджетів бюджетів.

Таким чином, наведені дані дозволяють говорити про те, що ступінь децентралізація доходів місцевих бюджетів знаходиться на невисокому рівні, що зумовлює залежність місцевих бюджетів від центрального. Тобто в даних країнах використовується централізована модель міжбюджетних відносин, де місцеві органи влади мають незначну самостійність. Вивчаючи досвід Угорщини, можна констатувати той факт, що тут муніципалітетам надано право запровадження місцевих податків. В інших країнах, наприклад, у Чехії муніципалітети не маю права вводити податки, у Болгарії не мають права адмініструвати місцеві податки.

Проведений аналіз свідчить про те, що більшу частину надходжень місцевим податкам забезпечують надходження з податку на продаж, так їх частка в власні доходи бюджету становить близько 70-80 %. Важливе значення в структурі місцевих податків займає податку майно, частку якого припадає 1/10 частина всіх надходжень до місцевого бюджету. Незначні надходження до місцевого бюджету забезпечують надходження по комунальному податку 3-5%. Проте в останні роки спостерігається тенденція зниження надходжень з цього податку. Близько 5-7% надходжень забезпечують надходження з туристичного збору, податку міську землю.

В умовах розширеної фінансової децентралізації та процесів делегування видаткових повноважень особливо гостро постає питання фінансових запозичень на місцевому рівні. Як відомо законодавством багатьох держав не передбачено запозичення на місцевому рівні. Однак у багатьох країнах Європи муніципалітетам надано право здійснювати запозичення. Так, наприклад, у Болгарії законодавство в області муніципальних запозичень відрізняється простотою та прозорістю. Для того щоб зробити місцеву позику, достатньо рішення місцевої ради.

Тим не менш, реальні запозичення в цій країні невеликі через нерозвиненість кредитні ринки. У Чехії законодавство також надає муніципалітетам широкі права із запозиченням. Муніципалітети можуть брати кредити як вітчизняних, так і іноземних банків, випускати муніципальні облігації та залучати кошти підприємств нефінансового сектору. У Румунії муніципалітети можуть брати кредити лише всередині країни, а для виходу на міжнародні ринки їм необхідний дозвіл державної комісії з позикам.

Проведені раніше дослідження свідчать про те, що в багатьох країнах перехідною економікою набула розвитку практика запозичень на субнаціональному та місцевому рівні, тобто запозичення здійснюються на підставі кількох джерел, включаючи бюджети вищого рівня, субнаціональні чи

національні фінансові інститути, і навіть ринок приватного капіталу. При цьому запозичення здійснюється у формі позик чи випуску облігацій.

Огляд практики запозичення у цих країнах показує, що рівень розвитку цього інструменту в кожній із країн суттєво варіює, що досить точно відповідає ступеню розвитку інших елементів міжбюджетних реформ відносин у цих країнах.

Таблиця 3.1 – Світовий досвід здійснення місцевих запозичень

Країна	Права запозичення на місцевому рівні	Позики органів місцевого самоврядування
Болгарія	Обмежені можливості запозичення, проте в органів державної влади накопичуються неплатежі	Від міністерства фінансів
Угорщина	Необмежені можливості запозичення	У деяких муніципалітетів є прострочені борги. Мінімум нових позик
Польща	Обмежені можливості запозичення	Витрати на обслуговування позик не повинні перевищувати 15 відсотків надходжень
Румунія	Відсутність прав запозичення, однак у органів державної влади накопичуються неплатежі	Позики практично відсутні

Відформатовано: Міжрядковий інтервал: одинарний

Відформатовано: Міжрядковий інтервал: одинарний

У країнах Східної Європи (Угорщини, Польщі та Чехії) було досягнуто великі успіхи у лібералізації системи запозичення, оскільки вихід ринку капіталу супроводжувався одночасним розвитком відповідної організаційно-правової бази, і йому передувало успішніше проведення економічних реформ, ніж у країнах СНД.

Однак поряд з успішною практикою запозичень є низка негативних прикладів, що, відповідно, вимагає дуже обережного підходу в цьому питанні. Досвід окремих країн СНД свідчить про те, що використання практики запозичення субнаціональними органами без попереднього зміцнення основних інституційних механізмів (фінансові ринки та принципи їх регулювання, права власності, стандарти бюджетного процесу та бюджетної звітності) може призвести до вельми серйозних негативних наслідків. Зокрема швидке зростання обсягів запозичення субнаціональними бюджетами в умовах відсутності ринкової дисципліни та ефективних регулюючих механізмів призвів до дестабілізації бюджетної та економічної ситуації в Україні.

Таким чином, відмовлятися сьогодні від регулювання доходів у системі місцевого самоврядування безглуздо. Однак і зберігати домінуюче становище цих джерел у доходній частині місцевих бюджетів, стримуючи тим найбільше прагнення муніципальних утворень до саморозвитку, теж не можна.

3.2 Перспективи використання інновацій в бюджетній політиці місцевих органів влади в Україні

Процес формування бюджету повинен базуватися на передбачених показниках соціально-економічного розвитку, основних напрямках бюджетної політики і прогнозі зведеного фінансового балансу для конкретної території на наступний фінансовий період.

Державна політика реалізується на основі законодавчих актів, які регулюють місцеве самоврядування, а також враховують галузеве законодавство, бюджетне законодавство та загальнодержавні фінансові норми щодо фінансування місцевих бюджетів. Місцеві органи влади повинні дотримуватися законодавчих положень під час реалізації бюджетів, одночасно маючи відповідну свободу дій для формування місцевої бюджетної політики. У випадку розподілу міжбюджетних ресурсів за формальними правилами успішну

політику зазвичай реалізує територія, яка має власну добре спрямовану стратегію.

Процеси євроінтеграції та децентралізації потребують проведення глибоких економічних реформ та вирішення проблем територіального розвитку. Регіональна політика спрямована на розвиток сильного місцевого самоврядування та активних територіальних громад, що відповідає сучасним стандартам державного регулювання розвитку регіонів. Ця політика враховує світовий досвід та відповідає сучасним вимогам суспільства, соціальним потребам та ресурсним можливостям різних регіонів.

Інноваційні підходи до формування місцевого бюджету можуть бути спрямовані на підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету, покращення якості надання послуг населенню та зменшення фінансового навантаження на місцеві органи влади.

Доцільно запропонувати впровадження елементів партисипативного бюджету, що передбачає залучення громадян до процесу формування місцевого бюджету через голосування за пріоритети розвитку територіальної громади та розподіл коштів місцевого бюджету.

Переваги партисипативного бюджету:

- ✓ підвищення прозорості та підзвітності у використанні коштів місцевого бюджету. Партисипативний бюджет дозволяє громадянам контролювати, як витрачаються кошти місцевого бюджету;
- ✓ покращення якості надання послуг населенню (враховує потреби та запити громадян при розподілі коштів місцевого бюджету);
- ✓ збільшення довіри до місцевих органів влади.

Наведемо приклади впровадження елементів партисипативного бюджету в Україні:

1. У Києві в 2022 році було реалізовано проект "Партисипативний бюджет", в рамках якого громадяни могли голосувати за проекти, які будуть реалізовані за кошти місцевого бюджету.

2. У Львові в 2022 році - проект "Громадський бюджет» - громадяни могли подавати проекти, які будуть реалізовані за кошти місцевого бюджету.

3. У Дніпрі в 2022 році - проект "Бюджет участі" - громадяни могли голосувати за проекти, які будуть реалізовані за кошти місцевого бюджету.

Отже, впровадження елементів партисипативного бюджету є важливим кроком у напрямку розвитку місцевого самоврядування та підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету.

Для підвищення ефективності місцевого самоврядування та забезпечення більш якісного життя населення доцільно імплементувати такі інноваційні підходи (рис.3. 1).

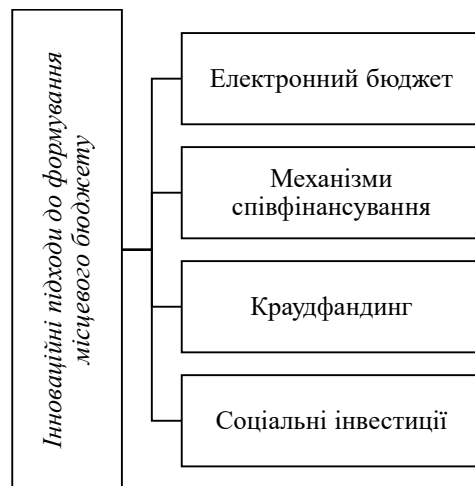

Рис. 3 1. Інноваційні підходи до формування місцевого бюджету

Джерело: побудовано автором

Впровадження електронного бюджету - це процес, за якого місцеві органи влади використовують електронні технології для ведення бухгалтерського обліку, підготовки бюджетної звітності, взаємодії з громадянами та бізнесом.

Переваги впровадження електронного бюджету:

- ✓ підвищення прозорості та підзвітності у використанні коштів місцевого бюджету, що дозволить громадянам та бізнесу контролювати, як витрачаються кошти місцевого бюджету;

- ✓ покращання ефективності використання коштів місцевого бюджету - дозволяє місцевим органам влади автоматизувати процеси, що може призвести до підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету;

- ✓ зменшення витрат на управління бюджетним процесом.

Електронний бюджет є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності управління місцевими бюджетами та підвищення прозорості та підзвітності у використанні коштів місцевих бюджетів.

Впровадження механізмів співфінансування передбачає залучення додаткових коштів з інших джерел, зокрема від приватних компаній, міжнародних організацій та громадян. Це дозволяє місцевим органам влади збільшити обсяги фінансування місцевих потреб та підвищити ефективність використання коштів.

Механізми співфінансування можуть бути різними, але їх основною метою є залучення додаткових коштів для реалізації місцевих проектів та програм. Наприклад, місцеві органи влади можуть залучати приватні інвестиції для будівництва інфраструктурних об'єктів, або співпрацювати з міжнародними організаціями для реалізації соціальних програм.

Співфінансування дозволить місцевим органам влади збільшити обсяги фінансування місцевих потреб, що може бути особливо важливим для реалізації масштабних проектів, покращити якість місцевих послуг, оскільки місцеві органи влади будуть мати більше коштів для їх фінансування, залучати експертизу та досвід приватного сектора.

В Україні механізми співфінансування вже застосовуються, але їх масштаби поки що обмежені. Для успішного впровадження цих механізмів необхідно вжити ряд заходів, зокрема:

- створення нормативно-правової бази;

- популяризація механізмів співфінансування;
- розробка ефективних моделей співпраці.

Необхідно розробити ефективні моделі співпраці між місцевими органами влади, приватним сектором, міжнародними організаціями та громадянами.

Краудфандинг - це форма колективного фінансування, яка дозволяє людям збирати кошти на різні проекти та ініціативи. Він може бути використаний для фінансування місцевих проектів, таких як ремонт доріг, будівництво парків або створення культурних заходів.

Впровадження механізмів краудфандингу як інноваційного підходу до формування місцевого бюджету дозволить збільшити надходження до бюджету, підвищить прозорість та підзвітність (краудфандинг дозволяє місцевим жителям безпосередньо брати участь у прийнятті рішень щодо того, як використовувати бюджетні кошти) та покращить взаємодію між місцевою владою та громадою.

В Україні механізми краудфандингу вже застосовуються на місцевому рівні. Наприклад, у Львові впроваджено проект "Краудфандинг для Львова", який дозволяє громадянам фінансувати проекти, пов'язані з розвитком міста.

Впровадження механізмів соціальних інвестицій є інноваційним підходом до формування місцевого бюджету, який дозволяє місцевим органам влади ефективно вирішувати соціальні проблеми та сприяти економічному розвитку громад.

Соціальні інвестиції - це вкладення коштів в соціальні програми та проекти, які мають довгостроковий позитивний вплив на суспільство. Вони можуть включати в себе такі заходи, як:

- фінансування шкіл, дитсадків, позашкільних закладів та інших освітніх установ;
- фінансування медичних закладів, надання медичної допомоги населенню;

- надання соціальної допомоги малозабезпеченим, інвалідам, пенсіонерам та іншим категоріям населення;
- фінансування культурних закладів, розвиток спорту та спортивної інфраструктури.

Для впровадження механізмів соціальних інвестицій в місцевий бюджет необхідно розробити ефективну систему оцінки ефективності соціальних інвестицій (це дозволить визначити, які соціальні програми та проекти є найбільш ефективними та приносять найбільшу користь суспільству; залучати приватний сектор до фінансування соціальних інвестицій; покращувати співпрацю між місцевими органами влади, громадськими організаціями та бізнесом. Впровадження механізмів соціальних інвестицій в місцевий бюджет є важливим кроком для забезпечення сталого розвитку громад.

Вибір конкретного підходу до формування місцевого бюджету повинен здійснюватися з урахуванням індивідуальних потреб і цілей громади.

Оскільки, [Львівська](#) міська рада розташована [неподалік кордону](#) з Польщею, це дає можливість місцевій владі використовувати інноваційні підходи до формування місцевого бюджету, які дозволять підвищити ефективність використання бюджетних коштів та сприяти розвитку громади.

Один із таких підходів - залучення транскордонного фінансування. [Львів](#) є членом транскордонного співробітництва з польським містом Перемишль. Це партнерство може бути використане для залучення коштів з Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

Отже, [Львівська](#) міська рада може отримати фінансування для таких проектів, як:

- розвиток інфраструктури на кордоні, яка дозволить покращити економічне співробітництво між Україною та Польщею;
- розвиток туристичної інфраструктури, яка дозволить залучити більше туристів з Польщі та інших країн;

- проведення культурних та освітніх заходів, які сприятимуть обміну між жителями двох країн.

Інший інноваційний підхід - залучення приватного сектору до фінансування соціальних інвестицій. Керівництво Рава-Руської міської ради може розробити програми співфінансування з місцевими підприємствами та підприємцями з метою залучення додаткових ресурсів для реалізації соціальних програм та проєктів, які відповідають потребам місцевої громади.

Наприклад, місцева влада може запропонувати місцевим підприємствам податкові пільги або інші стимули для інвестування в соціальну сферу. Це дозволить підприємствам отримати вигоду від співпраці з місцевою владою. Такі інноваційні підходи дозволять Львівській міській раді підвищити ефективність використання бюджетних коштів та сприяти розвитку громади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фінансові ресурси є одним із найважливіших видів ресурсного забезпечення ОТГ. Основним джерелом формування бюджетів різних рівнів є розподіл державних податків і зборів та закріплення їхніх конкретних видів за державним та місцевими бюджетами на тривалий час. Це сприяє забезпеченню самостійності бюджетів, дозволяє суб'єктам місцевого самоврядування без втручання центральних органів влади формувати власну ресурсну базу та складати перспективні плани соціально-економічного розвитку територіальних громад у довгостроковому періоді. Крім того, громади вступають у міжбюджетні відносини та отримують державну допомогу для реалізації своїх зобов'язань.

Проведені дослідження дають підстави зробити наступні висновки:

1. Останніми роками в Україні проводяться реформи, спрямовані на посилення ролі місцевих громад у бюджетній системі. Зокрема, було проведено реформу децентралізації, в результаті якої було створено об'єднані територіальні громади (ОТГ). ОТГ мають більші фінансові можливості, ніж окремі територіальні громади, що дозволяє їм більш ефективно виконувати місцеві функції та завдання.

У майбутньому роль місцевих громад у бюджетній системі України буде продовжувати зростати. Це пов'язано з подальшою децентралізацією управління в Україні та зростанням фінансових можливостей місцевих громад.

2. Як показують проведені дослідження, управління розвитком місцевих громад спрямоване на забезпечення позитивних змін у різних сферах

життя населення, насамперед досягнення певного рівня розвитку соціальної та економічної сфер на певній території.

3. Правова база формування ресурсної бази місцевого бюджету складається з наступних нормативно-правових актів:

- ✓ Конституція України, яка визначає основи бюджетної системи України та бюджетний процес;
- ✓ Бюджетний кодекс України, який визначає принципи, основи бюджетної системи, бюджетний процес, міжбюджетні відносини, відповідальність за порушення бюджетного законодавства;
- ✓ Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", який визначає статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження;
- ✓ Закон України "Про оподаткування", який визначає основи оподаткування в Україні;
- ✓ Закон України "Про місцеві бюджети", який визначає правові засади формування, розподілу та використання місцевих бюджетів;
- ✓ Закон України "Про місцеві державні адміністрації", який визначає статус місцевих державних адміністрацій та їх повноваження у сфері формування і виконання місцевих бюджетів;
- ✓ Підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які прийняті на виконання законів України та Бюджетного кодексу України.

4. Львівська ОТГ є однією з найбільш економічно розвинених громад України. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році обсяг валового регіонального продукту Львівської області склав 122,5 млрд грн, що становить 6,4% від ВВП України.

- Валовий регіональний продукт Львівської області у 2022 році склав 149,6 млрд грн у поточних цінах. Це на 17,4% більше, ніж у 2021

році. У постійних цінах 2021 року ВРП Львівської області у 2022 році склав 135,3 млрд грн, що на 8,4% більше, ніж у 2021 році.

– ВВП Львівської області становить близько 3,5% ВВП України. За цим показником Львівська область є одним із найрозвиненіших регіонів України.

– Загальні доходи населення Львівської області зросли з 152 256 млн грн у 2017 році до 294 923 млн грн у 2022 році. Це зростання становить 90,4%. Наявний дохід населення Львівської області зросли з 113 883 млн грн у 2017 році до 230 794 млн грн у 2022 році. Це зростання становить 94,3%. Наявний дохід на одну особу в Львівській області зросли з 44 981 грн у 2017 році до 94 306 грн у 2022 році.

5. Аналіз наукових досліджень і спеціальних джерел дозволив узагальнити основні складові зміцнення ресурсної бази ОТГ (бюджетну, інвестиційну, грантову, кредитну, співробітництво громад та земельні ресурси), кожна з яких має відповідний набір інструментального забезпечення. Наша основна увага була зосереджена на бюджетній складові.

– У 2022 році доходи Львівського обласного бюджету зросли на 360,77 млн грн порівняно з 2020 роком. Це зростання відбулося за рахунок збільшення податкових надходжень, які у 2022 році склали 4,04 млрд грн, що на 49,9% більше, ніж у 2021 році. Частка надходжень податку на доходи фізичних осіб у дохідній частині загального фонду обласного бюджету становить 81,3%. Це зумовлено значним зростанням грошових виплат військовослужбовцям.

– У 2022 році обсяг видатків Львівської обласної ради скоротився на 35,8% і становив 5783694,2 млн грн. Це відбулося через воєнний стан та низьке освоєння коштів.

Найбільше фінансового ресурсу в 2022 році було спрямовано на фінансування освіти і соціальний захист. У зв'язку з повномасштабним

російським наступом в області було впроваджено програму підтримки внутрішньо переміщених осіб. На її реалізацію було скеровано 9 591 тис. грн.

б. Бюджетна політика регіону - це система заходів, які спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, фінансування регіональних та місцевих програм та проектів, утримання об'єктів соціальної сфери та житлово-комунального господарства, а також соціального забезпечення жителів регіону.

- Фінансування головних розпорядників бюджетних коштів Львівської області за 2020-2022 роки збільшилося на 2,8 млрд грн, або на 19,0%.

Найбільше зростання спостерігається у сфері освіти, медицини та соціального захисту. Це пов'язано з підвищенням видатків на ці галузі в умовах воєнного стану.

- Виконання бюджету за січень-квітень 2023 року є нижчим, ніж за аналогічний період 2022 року, коли виконання бюджету склало 60,0%. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема:

- зростанням обсягу видатків бюджету Львівської області внаслідок воєнного стану.
- зміною пріоритетів фінансування з метою забезпечення потреб населення та територій у воєнний час.

Для подальшого зменшення кредиторської заборгованості місцевих бюджетів Львівської області необхідно вжити наступні заходи:

- Удосконалити систему управління місцевими бюджетами.
- Забезпечити своєчасне виконання видатків місцевих бюджетів.
- Зміцнити контроль за виконанням договорів з постачальниками та підрядниками.

змінює формат: Шрифт:

Обсяг кредиторської заборгованості місцевих бюджетів Львівської області за 2020-2022 роки збільшився з 1,3 млрд грн у 2020 році до 2,5 млрд грн у 2022 році, або на 92,3%.

Розміщення вільних коштів громад на депозитах є одним із методів ефективного управління бюджетними коштами. Це дозволяє громадам отримувати додаткові доходи, забезпечувати ліквідність бюджету та гарантувати безпеку коштів. Збільшення обсягу депозитних коштів є позитивним показником. Депозитні кошти можуть бути використані для покриття тимчасових касових розривів, фінансування капітальних видатків та інших цілей.

Загальний обсяг субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам Львівської області за 2022 рік становив 7 643 864,4 тис. грн. Найбільша частка субвенцій (73,9%) належить до загального фонду бюджету, а менша частка (26,1%) - до спеціального фонду бюджету. Найбільша сума (86,3%) спрямована на освітню субвенцію, а менша сума (13,7%) - на субвенції на забезпечення окремих видатків районних рад, здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я, та інше

Станом на 01.02.2022 року фактично отримано з державного бюджету 585 625,6 тис. грн субвенцій, що становить 76,2% від затверджених місцевими радами обсягів.

Базова дотація місцевим громадам Львівської області за 2020-2022 роки збільшилася на 16,7%, а реверсна дотація - на 22,2%. Загальна дотація за цей період збільшилася на 20,0%.

Це зростання пояснюється наступними факторами:

- Зростанням обсягу доходів державного бюджету.
- Зміною формули розрахунку базової дотації.
- Зростанням обсягу видатків місцевих бюджетів.

Збільшення базової та реверсної дотації Львівської області за 2020-2022 роки є позитивним фактором, який забезпечує фінансову стабільність місцевих бюджетів Львівської області.

У різних країнах застосовуються різні види міжбюджетних трансфертів, які можуть бути подані дотаціями, субвенціями, бюджетними позиками, переданими доходами, субсидіями, взаєморозрахунками та іншими видами фінансової допомоги.

Частка власних доходів місцевих бюджетів у країнах Східної Європи коливається не більше 10-15 %, причому їх місцеві податки забезпечують порядку 5-7%, тоді як неподаткові доходи близько 5-8%. В останні роки спостерігається тенденція збільшення неподаткових доходів, рахунок здійснення активної діяльності місцевих органів влади. Регулюючі доходи (прибутковий податок та податок на прибуток) становлять близько 45-50% всіх доходів місцевого бюджету. Трансферти у країнах Східної Європи займають вагомe місце у формуванні доходів місцевих бюджетів та становлять близько 30-35 % доходної частини місцевих бюджетів бюджетів.

Проведений аналіз свідчить про те, що більшу частину надходжень місцевим податкам забезпечують надходження з податку на продаж, так їх частка в власні доходи бюджету становить близько 70-80 %. Важливе значення в структурі місцевих податків займає податку майно, частку якого припадає 1/10 частина всіх надходжень до місцевого бюджету. Незначні надходження до місцевого бюджету забезпечують надходження по комунальному податку 3-5%. Проте в останні роки спостерігається тенденція зниження надходжень з цього податку. Близько 5-7% надходжень забезпечують надходження з туристичного збору, податку міську землю.

Процес формування бюджету повинен базуватися на передбачених показниках соціально-економічного розвитку, основних напрямках бюджетної політики і прогнозі зведеного фінансового балансу для конкретної території на наступний фінансовий період.

Інноваційні підходи до формування місцевого бюджету можуть бути спрямовані на підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету, покращення якості надання послуг населенню та зменшення фінансового навантаження на місцеві органи влади.

Доцільно запропонувати впровадження елементів партисипативного бюджету, що передбачає залучення громадян до процесу формування місцевого бюджету через голосування за пріоритети розвитку територіальної громади та розподіл коштів місцевого бюджету.

Отже, формування ресурсної бази місцевого бюджету є складним і багатофакторним процесом, який залежить від багатьох чинників, зокрема, від економічного розвитку регіону, соціально-демографічних характеристик населення, рівня розвитку підприємництва тощо.

Для підвищення ефективності формування ресурсної бази місцевих бюджетів необхідно:

Сприяти розвитку економіки регіону. Економічний розвиток регіону сприяє зростанню надходжень до місцевих бюджетів.

Підвищувати рівень доходів населення. Зростання доходів населення сприяє зростанню надходжень до місцевих бюджетів від податків на доходи фізичних осіб.

Сприяти розвитку підприємництва. Розвиток підприємництва сприяє зростанню надходжень до місцевих бюджетів від податків на прибуток підприємств.

Удосконалювати міжбюджетні відносини. Це сприятиме більш справедливому розподілу бюджетних коштів між державним і місцевими бюджетами.

Формування ефективної ресурсної бази місцевих бюджетів є важливим завданням для забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Асоціація агенцій регіонального розвитку України. Офіційний сайт.
URL : <http://www.narda.org.ua>.
2. Бак Н. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. Світ фінансів. 2019. № 1(58). С. 98
3. Бюджети територіальних громад України. Інформаційно-аналітичний дашборд. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14281?page=> (дата звернення: 20.10.2023 р.).
4. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень / К.В. Аврамченко, А.Л. Дешко, Я.А. Жаліло [та ін.]. – К. : СТ-ДРУК, 2016. – 112 с
5. Булгакова С.О., Колодій О.Т., Єрмошенко Л.В. та ін. Формування і функціонування бюджетної системи України: монографія / за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ: Книга. 2003. 344 с.
6. Василик О.Д. Державні фінанси України.-Київ :Вища школа, 2017.- С.-320

7. Возняк Г. В. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації : дис. ... д-ра екон. Наук : 08.00.08. Київ, 2017. 575 с.
8. 9. Бойцун Н.Є. Адаптація європейського досвіду управління місцевими фінансами в Україні //Фінанси України. – 2015. № 5 С.9.
9. Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ / Г.В. Возняк. – Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”, 2016. – 520 с.
10. Гушта О.В. Порядок формування та використання коштів місцевих бюджетів // Фінанси України – 2015 - № 1 с.10-15.
11. Далевська Т. Бюджетна децентралізація: передумови та напрями реалізації / Т. Далевська // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 1. – С. 149–159.
12. Децентралізація дає можливості
<https://decentralization.gov.ua/news/12192>
13. Єпіфанов А.О., Сало І.В., Д’яконова І.І. Бюджет і фінансова політика України.– К.: Наукова думка, 2007.–15. Іваненко В.О. Місце та роль місцевих податків і зборів у забезпеченні місцевого самоврядування //Фінанси України 2015 № 4 С.32-34.
14. Ісмаїлов А.Б. Міжбюджетні відносини та напрями їх удосконалення // Фінанси України.- 2014.- №6 С. 28
15. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України. Історія,теорія, практика.- К:НІОС,2010 С.151
16. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України .Т-во „Знання” України.- 2009.-С.276.
17. Кузьменко Н.А. Аналіз міжбюджетних відносин в Україні. //Фінанси України.–2016.– №9.– С. 40–42
18. Луніна І.І. Місцеві бюджети України: пошук нових підходів до проведення реформ // Економіка України.-2008.-№3.-С.31-40.
19. Ляшенко Ю.І. Місцеве оподаткування в системі фінансової діяльності держави // Фінанси України-2008.-№6.-С.104-107.
20. Моїсеєнков В.В. Формування місцевих бюджетів в умовах ринкових відносин. //Фінанси України.– 2016.– №11.– С. 16–19.

21. Новикова М.М. Укдосконалення взаємодії бюджетів різних рівнів //Фінанси України – 2012.- № 10 С.84.
22. Опарін. В. М. Фінанси (загальна теорія) / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ,
23. 2018. – 240 с.
24. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія. Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”. 2005. 642
25. Павлюк К.В. Організація виконання державного бюджету //Фінанси України.- 2008.-№3.-С.37-45.
26. Піхоцька О.М. Місцеві податки і збори у забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування //Фінанси України.-2013.- №5 С.46-49.
27. Пелехатий А.О. Формування податкових доходів місцевих бюджетів та їх спрямування на забезпечення видатків місцевих бюджетів в контексті реформування місцевого самоврядування / А.О.Пелехатий, Х.О. Патицька // Матеріали наук.-практ. конф. “Управління економічними процесами на макро- і макрорівні: проблеми та перспективи вирішення. – Львів, 14-15 квітня 2016р.
28. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін. – К. : ТОВ “Підприємство “ВІ ЕН ЕЙ”, 2015. – 396 с.
29. Плужников І. О. Засади формування бюджетної політики держави : моногр.; за наук. ред. М. М. Єрмошенка. – К. : НАУ, 2003. – 284 с.
30. Рибак В.В. Проблеми формування доходних джерел місцевих бюджетів //Економіка України.-2015.№10.-С.29-38.
31. Слухай С.В., Гончаренко О.В. Зарубіжний досвід організації місцевих фінансів //Фінанси України.-2016-№7.-С.12-20.
32. Статистична інформація / Державна статистична служба України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
33. <https://www.oporaua.org/report/viyana/pasport-oblasti/24707olitchna-mapalvivskoyi-oblasti>
34. Чикаренко І. А., Чикаренко О. О. Досвід стратегічного управління розвитком об’єднаних територіальних громад. Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6. № 10. С. 54–61.

35. Шаров Ю. П. Укрупнення територіальних громад та їх співробітництво: виклики для стратегічного планування. Державне управління: теорія та практика. 2015. № 2. С. 54–61.

36. Фінанси об'єднаних громад: експерти проаналізували результати аудиту Держаудитслужби. (2021). URL : <https://decentralization.gov.ua/news/12029> (дата звернення: 01.11.2023).